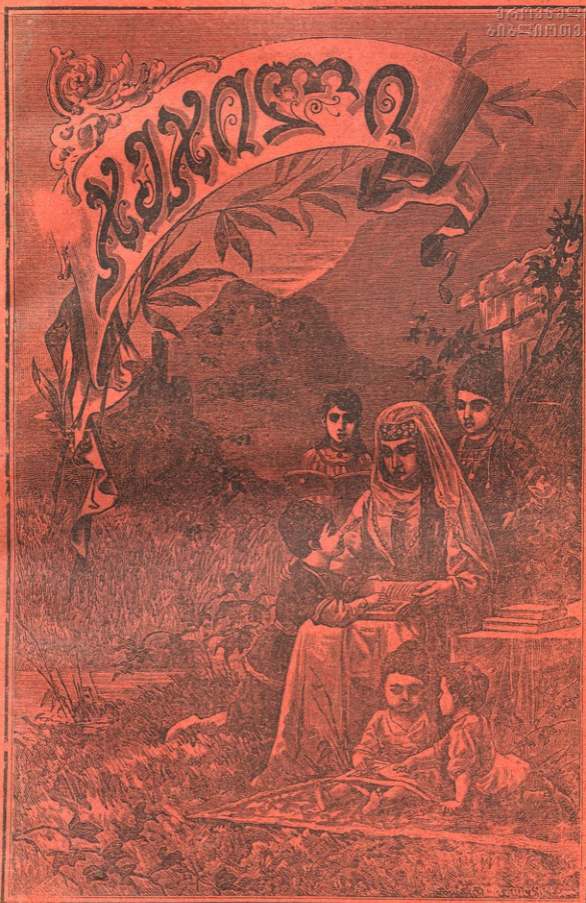

საქართველოს
საბავშვო ჟურნალი

საქართველო

შინაარსი

ჟურნალ „ჯეჯილისა“

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

I რა მშვენიერებაა! სურათი	514
II ყრმებს ლექსი შოა მღვიმელისა	515
III ლომი გალიაში აღ. ფალავასი	516
IV ციალა ნინო გოგნიაშვილისა	517
V ცისფერი პეპელას ბედნიერება (თარგმანი) ეკ მეს- ხისა	524
VI იის კონა (შემდეგი იქნება) ბაგრატ ბეთანელისა	534
VII ცელქები (დასასრული) კოჟანდარისა	539
VIII წვრილმანი: ანდაზები, დამაკვირდი, გამოცანები და ახსნა	547
<hr/>	
IX გაზაფხულის დილა ლექსი ი. სიხარულიძისა	548
X როგორ გავატარე ზაფხული მიმქრალისა (დასასრული)	550
XI ბაქიას ცრემლები ცქვიტისა	558
XII კალია — კარლ ევალდისა (დასასრული) დავით ღონ- დუასი	566

მიიღება ხელის მოწერა

ჯ ე ჯ ი ლ ზ ე

1917 წლისა

ოცდა მერვე წელიწადი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საუმაწვილო ნახატებიანი

ეშრნაღი

ოქტემბერი, 1916 წ.

◆ წ ე ლ ი წ ა ლ ი მ ე ლ ც ლ ა შ ვ ი დ ე ◆

თ ბ ი ლ ი ს ი
ელექტრომბეჭდავი „სრომა“, მუხრანის ქ. № 12.
1916

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რა მზგენიერებაა!

ყ რ ე ე ზ ს.

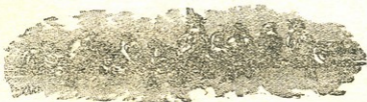
მე არას დროს არ ვყოფილვარ
 თქვენთვის უცხო-ძორეული,
 დღესაც თქვენთან ერთად ვცელებ
 ტკბილის გრძნობით ძორეული.
 ჯოხის რაშხედ გადაძდარნი
 ქვივლით და სივილითა,
 რომ გარბისართ მეც თან მოგდევთ
 რაინდულის ეიჯელითა.

თუ რამ ღონე დამრჩენია
 და ან რაღა, გეფიცებით,
 თქვენთან ერთად გავუტარებ
 და არასდროს ჩამოვრჩებით.

მხოლოდ ერთის ჰირობით-კი, —
 ეჰ, ჰირობა იყოს მერეთ,
 ზოგჯერ გული სწავლისაკენ,
 ზოგჯერ ტკბილათ დაიმღერეთ.

დაიმღერეთ, რომ სუუველამ
 შიიკვლიათ სკოლის ბინა
 და მეც გულით მიგაცილებთ
 სასწავლებლის კარამდინა.

შიო მღვიმელი.

510

ქართული
ბიბლიოთეკა

ლომი გალიაში.

იდექი ლომის გალიასთან. გაზაფ-
სული იყო. უველაფერი უვაოდა.
ფრინველები ბუდეს იკეთებდენ. უდა-
ბნოს მეფე იწვა. თათი თათსე გა-
დაედო. შორს გაიურებოდა. თვა-
ლებში სევდა ესატებოდა. თა-
ვის შორეულ სამშობლოს თუ იგო-

ნებდა? თავისუფლება ენატებოდა.

ჰაწია ჩიტუნია იქვე დაფრინავდა. ბუდეს იკეთებ-
და. მოძვალ შვილებისათვის ბუდეში ჩასაკებათ რბილ
რამეს ეძებდა.

ჩიტუნია შივარდა ლომთან, ნისკარტით რამდე-
ნიმე ბაღანი თათიდან გაშოაძრო.

ლომი არ განშრეულა. ის ღმობიერათ შესცქე-
როდა ჰაწია ჩიტუნიას.

ც ი ა ლ ა.

(ვუძღვნი ჩემ ძვირფას სტუმრებს)

ებიამ დაძინების დროს გამოუცხა-
და ზვილი-შვილებს:

— სვალ ადრე ვენახში უნდა
წავიდეთ მთელი დღით.

ოხ, რა რიგ უეუარდათ ჰატარე-
ებს მთელი დღით ვენახში წასვლა.
თუძცა ჯერ მკათათვე იუო, ვურძე-
ნი არ იუო დამწიფებული, მაგრამ
თავისუფლათ სომ ძიირბენ-მოირ-

ბენდენ ბავშვები სუფთა ჰაერზე.

ციალამ მაშინვე ნემსი და კოჭის ძაფი მოამძა-
და სვალისათვის.

— მე უნდა დუდღუბა ავასხაო.

ასალი ფენსაცმელიც გამოიღო კალათიდან, რამ-
დენჯერძე ალერსიანათ გადაუსვა სელი და თავის სა-
წოლთან დააღაგა.

სანდრომ საჩქაროთ შოლტს დ-უწეო წნა: სვალ
მთელი დღის საგძალს ისაკო ცხენით წაიღებდა და
მამ შოლტი არ უნდოდა მხედარს? სანდრო სომ
უეჭველათ ზედ მოაჯდებოდა გაჭიკნულ სურჯინით
დატვირთულ „კამათელს“.

„კამათელი“ ერქვა სანდროსათ ცხენს: სიემაწვილეში კამათელივით სტოდა და თუმცა ესლა ზღა-სუნით ძლივს დადიოდა ტუჩ-ჩამოვარდნილი მერნანი, მანც სიემაწვილის სასელი ისევ შერჩენოდა.

მაუვალა ბებიას ემუდარებოდა:

— გეთაუვა, ბებილო, აბრეშუმის გორგალი რომ გაქვს შავი, ის მე მომეცი, უნდა სვალ ეაუა ჩოს კონები შევკრა. მერე რამდენი ეაუაჩო იცის ქო-სის გვერდზედ ვენახში!

— შვილო, აბრეშუმის ძაფი რომ არ გამოიფუ-ჭო, აკერ ჩემ სკივრში თეთრი ბამბის ძაფის გორ-გალია ნასარჯი და ის ამოიღე, უნახუსა ბებიამ.

წვალებით ასადა მაუვალამ ბებიას სკივრს მძიმე თავი, სუნემით ჩაუო შიგ სელი და თუმცა დახურვაში სელიც დაიწეწვა, იმის დარღი არა ჰქონდა, რადგანაც ეაუაჩოს თაიგულების შესაკრავათ ძაფი იშოვა. გივი მართა დედაკაცს კალათას სთხოვდა, უნდა ვენახში ლოკოკინები აკრიფოვო.

— დიას, დიას, სწორეთ ლორწოიან ლოკო-კინებით გაგაფუჭებინებ კალათას, ეუბნებოდა მართა.

— ლორწოიანი! — წუენით გააჯავრა გივი ძა-რთა.

— ჰო, აბა წაიკითხე წიგნში შენ სომ არა იცი რა, რა სასარგებლოა ჩვენთვის ლოკოკინა.

— როგორი სასარგებლოც უნდა იგოს, მე კა-ლათას იმათთვის არ მოგცემ, თქვა მართამ გაჯავ-რებით.

— ძერე რად ცინდა, შვილო, ლოკოკინები? შუკეითსა ბებია.

— აქ წამოვიუვან, ბებილო, ჩვენ ბაღში დავასახლებ.

— აკერა, შვილო, ბუსრის თავზე რო ჰატარა კასრი სდგას, ალია ლეკის გაკეთებულს, ჩემი კრიან-ლოსანი რომ ძვეს შივ, ის წამოიდე, უთხრა ბუბიამ.

კივის აღტაცებას ვილა ასწერდა. კუნტრუშით მიიწინა ბუსართან, შესტა და კასრი ჩამოიღო... როდის, როდის დაწვენ ბავშვები, ჰავრამ სვალინდელ დღის მოლოდინში, ვის მოუვიდოდა თვალზე ლული.

უკვლასე ადრე მინც მოუსვენარ სანდრობიჭიკოს ჩაემინა.

კათენდა. ჰატარებმა დიდებს აუსწრეს, სხვა დროს ბებია რა მუდართთ ააუენებდა სოლმე!

ფაცი-ფუცით დალიეს ჩაი. უკვლა თავის წასაღებ ბარკს უწრიდა თავს. არც ჰეჰელების საჭერი ბადე დავიწუებოდათ.

„კამათელი“ სურჯინ-აკიდებული აივნის სტვეტზე გამობმული ისაკოს ელოდა.

— აბა, ქალბატონო, მე მზათ გახლავარ, სთქვა ისაკომ.

ბავშვები მოუთმენლათ ელოდენ ბებიას.

აკერ ბებიაც გამოვიდა აივანსე, სახლის კარი გამოკეტა და დაიმრა მთელი ამაღა.

ბავშვები ისე ფესძარდობდენ, რომ ბებია და „კამათელი“ ვერ მისდევდენ მათ.

— თქვე სამაგლებო, ძალიან ჩქარა ვარბიხართ, ალერსიანათ უთხრა ბებია ბავშვებს: ემანდ გველი არსად დაგხვდეთ, არ შეკამინოთ.

— მე გველის წამალი ვიცი, თქვა სანდრომ, უნდა უთხრა: გველო, ანკარა მოვიდაო, და მაშინვე დაიკარგება, ისაკომ მასწავლა.

— ი-ი, წაიბუდბუტა დარცხვენით ისაკომ: როდის გასწავლე.

ათი საათი იქნებოდა, როდესაც ჩვენი მგზავრუბი სოფლის ბოლოს მივიდენ, სადაც იყო მათი ვენახი.

„კამათელი“ მაშინვე განთავისუფლეს ტვირთისაგან. ისაკომ აღვირი წაჭურა, მოხსნა თოქალათო და იქვე ნაკადულის ჰირას, რომელიც ვენახსე მირობოდა, ალუბლის ხეზე გამოაბა.

ციალამ ნემსი და მაფი ამოიღო ჩანთიდან და ქოხს უკან მოუსვა, სადაც დუღლება ეგულებოდა. სანდრომ საურმესე მოჭკურცხლა, გივი კასრით ხელში უორისაკენ გაქანდა: იქ იცოდა მრავალი ლოკოკინა.

მაუვალა გორგლით ხელში უაქანოს ექებდა.

გამეფანტენ, რაღა ვქნა, ჩიოდა ბებია.

— არაფერმა შეკამინოთ, შვილო, ემანდ გველი არსად დაგხვდეთ, ემანდა ბებია თავის ჭუკებს, მაგრამ ვის ესმოდა ბებიას მასილი.

— მართა, გეთაჟვა, თვალუურიადევნე ბავშვებს, სთქვა ბებია და თითონ ქოხში შევიდა დასასვენებლათ.

ციალამ უშველებელი მძივი აასხა დუღლებისა და ასლა ვენახის კარებისაკენ გაექანა. მართა ხურ-

ჯინს დაეპატრონა. სადილისათვის მოძორებით ცეცხლი დაანთო. ისაკო კაკლის დასაკრეფათ გაგზავნა, ქალბატონს ნედლი კაკალი უუკარსო. სანდრომ იდროვა, „კამათელი“ აუშვა და ქოსის უკანიდან საურმეზე განაპარა. იქ კაკლის მორთან შეაუენა, შესტა მორზე, მოაჯდა „კამათელს“ და შოლტის ტელაშუნით დაეშვა საურმეზე. აქეთ იქით გუშინდელი გამოთიბული ბალახის ბუჩულები იტუებდნენ „კამათელს“, სანდრო ამღეგდა მას ნებას. რამდენჯერმე ააჭყენ-ჩააჭყენა. „კამათელს“ მოთმინების ფიადი აეგსო, მოიკრიფა უკანასკნელი ძალა, შეფურნდრუკტა და სანდრო თივის ბუჩულებს დასცა, თითონ იქვე ბალახს მოგნა დაუწყო, მითომ აქ არაფერიო. ამ დროს ციალა უკვე ვეხანის კარებში გადიოდა, იქ უნებშიაც იცოდა ათას გვარი უვავილი, გვირილა რომელიც ბებიას არ მოსწონდა, ციალას ძრეულ უუკარდა. ქა, ეს რა ხმა მოესმა ციალას!? თითქო ვიღაც ტიროდეს! ცოტა წინ წავიდა და შიგ უანაში მოკეცილი თავის ტოლი გოგონა დაინახა. გოგონა ქალამანს ჩაღას უკებდა და თან ცხარე ცრემლით ტიროდა.

— რათა სტირი, ქაჯან? შეუკითხა ციალა.

— ბებია ჩემი აკერ იმ მოძკალზე თავთავს მაკრეფინებს, ქაღმები ვაცვეთილი ძაქვს, სულ დამეჩხვლიტა ფეხები, თან გასურებული მიწა მწვავს, ქუითინებდა გოგონა.

— მერე, ქალამნები რად ჩავიცვამს, შენ ხომ ქალი ხარ?

— როცა სსვა არაფერი მაქვს, ტიტველა ფუ-
 სები უფრო არ მეტკინება? ესენიც ჩვენებიანთ თუ-
 დუას იოსებამ გადაუარა, მე ავიღე, და ჩავიცვი.

— რაღა ჰქრეფ თავ-თავს? განა ჰური არა
 გაქვთ? შეეკითხა გულამომჯდარი ცივლა.

— ჰური რო გაქვონდეს აქ აღარ ვინსტიალებ-
 დი! გუშინ კინალამ სისხლით არ დავიცალე, და
 ცხა და ცხვირიდან სისხლი წამვარდა, მთელი დღე
 მდიოდა. დღეს კი ისევ თავთავის ასაკრეფათ გამომ-
 გზავნა ბებიამ.

— დედა არა გუავს?

— არც დედა მეავს, არც ძამა. ბებიას მეტი
 არავინ მეავს, განაგრძობდა ქვითინით გოგონა.

— შე საწუალო, მემ ვინ გიუიღის ფესხაც-
 მელს?.

— არავინ, აკი არც მიუიღიან სოლმე, მე ჩემ
 დღეში არცა მცძია ასალი ფესხაცმელი.

— ძალიან გინდა რომ ჩემისთანა ფესხაცმელი
 გაქონდეს?

— გოგონას დიმი მოუვიდა ტუჩებზე, ცხვირი
 ჭუჭუიანი სკლით მოიწმინდა, გაისვა ძაჯა ცრემლიან
 თვალზე და გეზათ შესედა ცივლას.

— მინდა, ახლა რო მინდა?

— მე მოგცემ. სთქვა ცივლამ, იქვე ჩაჯდა და
 ფესხაცმელის სდა დაიწყო. საჩქაროთ გაისადა ორივე
 და გოგონას მისცა.

— აჰა, შენ ჩავიცვი, აბა ნახე, გამოგადგება?
 გოგონამ დარცხვენით გამოართვა, სელეების კანკალით

ჩაიცვა ფესხაძემელი და აღუღებელი სან ციალას
შესედავდა, სან ფესებზე დაიხედავდა.

— შენ?! შეეკითხა ბოლოს ციალას.

-- მე შინ სხვებიცა მაქვს, სთქვა ციალამ და
წინდების აშარა სიამოვნებით სავსე ჰატარა კეთილი-
გულით ვენახისაკენ მოუსვა.

ნინო გოგნიაშვილი.

ცისფერი ჰეპელას ბედნიერება.

ერთი დაღვრემილი შავი ჭია ბალახებში დასეირნობდა და მიწასა სთხრიდა. იქ შორი ახლოს ორი ჰეპელა შეაშინა, რომელიც ეს-ეს არის გამოჩეკილიყვენ.

ისინი ორნი იუვნენ. ფოთოლსე ისხდნენ და თავიანთ ფრთებს იბურტუბუნენ და ისწორებდნენ. ერთს შავი ფრთები, ჭქონდა და მშუენიერი ოქროს ფერი სოლები მეორეს კი ალის ფერი.

ჭია რამდენიმე ხანს თავისი დაღვრემილი შავი თვალებით ათვალთვარებდა, შემდეგ ფრთები გაშალა და იმათთან მიფრინდა.

— იცი ჩემო დაო, ვინ არის ეს საშინელი მანინჯი? წაუზღრწულა ერთმა ჰეპელამ მეორეს.

მეგობარი შიბრუნდა და ჭიის დანახვამ ისე შეაშინა, რომ ხმის ამოღება ვეღარ გაბედა.

ჭია კი სულ უასლოვდებოდა. შიშინაცან აკანკალელებული ჰეპელები ერთმანეთს მიეკვრენ და ამ საშიშარ სულდგმულს თვალს არ ამორებდნენ.

— რა გინდა შენ ჩვენგან? რატომ ეგრე ხმაურობ და მაგისტანა მაგარი სორკლიანი თითები რატომ გაქვს? შიშით ჰკითხეს ჰეპელებმა ჭიას.

— მე თქვენთან რა საქმე მაქვს! მე იმიტომ ვბზუი, რომ ბუხანკალა ვარ და ამიტომ ასეთი მაგარი კანი და სორკლიანი ფესებიც მაქვს!.. ბუხანკალა! გესმისთ თქვენ! და თავისი გაჯავრებული ულვაშები ისე გადაცმაცუნა, რომ სწეალ ჰეპელებს შიშით სულთქმა შეუკუბდათ.

— დიდათ მოხარული ვართ, ბატონო ბუხანკალაჲ, დიდათ მოხარული, რომ გავიცანით, ნელის ხმით წაიბუტბუტა თქროს ზოლებიანმა ჰეპელამ, — ნუ გაგვიწერები, რომ ვერ გიცანით! ჰარველათა ვსეღამთ ბუხანკალებს. ჩვენ — ჰეპელები ვართ, ვსსუდვართ და ველით ფრთები როდის გაგვიწვორდება, რომ გავფრინდეთ.

— თქვენ ჰეპელები ხართ? მე ძალიან კარგათ ვიცი! განა შესაძლებელია რომ ბუხანკალამ არ იცოდეს! გასაოცარი იქნება! მე კიდევ ბევრი რამ ვიცი, იმიტომ რომ დიდხანს ვცხოვრობ ქვეყნიერებასე, ბევრი მინახამს და ჭკვიან მწერათ ვითვლები.

— თქვენ უთუოდ ძალიან ჭკვიანი უნდა იყო. შედგე გეტყობათ...

— დიად მე თქვენ არა გგვარ დიდათ მოხარული ვარ, განა ბედნიერათ ცხოვრება შესაძლებელია, როდესაც ზურგზე ამისთანა ბრჭყვიალა წმინდა ქსელი აქვს კანბული? როდესაც ასეთი სუსტი ფეხები აბია, როდესაც ასეთი მოკლე სიცოცხლე აქვს? დიდად მოხარული ვარ, რომ ბუზანკალათ დავიბადე.

— როგორ თუ მოკლე სიცოცხლე? წამოივიო რეს ორივე ლამაზმა ჰეპელებმა და თავიანთი ფრთები გაანძრეს.

— დიას! თქვენ არაფერი არ იცით და მე კი ეველაფერი! მე დიდხანს ვცხოვრობ და თქვენ კი, სულელელ ჰეპელებს, სულ რამდენიმე დღის სიცოცხლე გაქვთ... ესლა კი გაფრინდით, მე კი აქ მარტო დავრჩები და არავინ არ მჭირია. დიდხანს ვიცოცხლებ ჩემთვის ბედნიერათ.

ჰეპელებმა ფრთები გაშალეს და გაფრინდნენ. ერთს სურნელოვან ევავილიდან მეორე ევავილზე დაფრინავდნენ. მზის სხივებს ეთამამებოდნენ და გრილ და სურნელოვან ცვარსა სვამდნენ, მაგრამ მხიარულებას ვერა გრძნობდნენ.

— გაიგე ჩემო დია? უთხრა ალიაფერმა ჰეპელამ თავის ამხანაგს: იმ ბუზანკალამ სთქვა რომ ჩვენი სიცოცხლე ძალიან მოკლეა. ეტყობა იმან ეველაფერი იცის.

— მეც ძალიან ჩამაფიქრინა მისმა ნათქვამმა,

უპასუსა მეორემ—უვაგილიდან უვავილზე მსიარულთ დაფორინავ, მაგრამ ბუსანკალის ნათქვამი არ ძავიწუდება.

— როგორ უნდა გავმსიარულდეთ, როდესაც ბუსანკალამ გვითხრა, რომ სულ რამდენიმე დღის სიცოცხლე გვაქვს!

ჰეპელები ფიქრმა და ნაღველმა დაასუსტა და ერთხელ ფუტკარმა უვავილზე ორივე მკვდარი ნახა.

იქვე ახლოს ბუსანკალაც გამოჩნდა, თავის ნაცნობ ჰეპელებს შეხედა და გაჯაფრებული სთქვა:

— რასაკვირველია, განა მე ძართალი არა ვსთქვი? კიდევ მომკვდარან!—განა დიღს ჰეპელათ განა ჩენა?

მას აქეთ ის ახალგაზრდა ჰეპელებს დაემებდა და ეველას იმას ეუბნებოდა, რაც ჰარველ ჰეპელებს უთხრა:

— ნუ გკონიათ, რომ თქვენ ბედნიერები იყოი! რამდენიმე დღის სიცოცხლეში რა ბედნიერებაა? აი მე ბუსანკალა ვარ, დიდხანს ვიცოცხლებ და ბედნიერათაც.

ეველა ჰეპელები ამ ნათქვამის შემდეგ ნაღველით სუსტდებოდნენ და ჩვეულებრივზე ადრე ისოცებოდნენ. ის კი შესცქეროდა ამ ლამაზს სულდგმულებს და იმეორებდა:

— განა მე ძართალი არა ვარ, რასაკვირველია მე ეოველთვინ ძართალს ვამბობ. მარტო ამისთანა მაგარ კანთანს, როგორიც მე ვარ, დიდხანს და ბედნიერათ ცხოვრება შეუძლია.

II

ერთხელ ბუხანკალამ ნახა რომ კვერცხიდან მძვენიერი ცისფერი, თეთრ ზოლებიანი ზეპელა გამოიჩუკა. ის ახლოს დაფრინდა და ამან ჩვეულებრივი ლაპარაკი დაუწყო:

— ეური დამიგდე, ცისფერო მძვენიერებავ, რასაც ჭკვიანი ბუხანკალა გეტყვის, შენი სიცოცხლე ძალიან ხანმოკლეა და ბედნიერებას ვერ მიასწევ! მე სულ სხვა ვარ.

ზეპელამ საჩქაროთ. სიტყვა გააწვევტინა:

— მე შენი ნათქვამი, ბუხანკალავ, არა მჯერა. მე მინც ბედნიერებას ვიგრძნობ. უეჭველია ქვეყნიერებაზე არის იმისთანა სულდგმული, რომელსაც სანმოკლე სიცოცხლე აქვს, მაგრამ ბედნიერია?

— შენ ჩემი სიტყვა არა გჯერა, დაიბნეილხა ბუხანკალამ.— რამდენი შენი ამხანაგები, რამდენიმე დღის დაბადების შემდეგ, ჩემ თვალ წინ დაისოცნენ! შენც როგორც ისინი ძალე მოკვდები.

— მერე რა უო? მე მინც ბედნიერი ვიქნები!

— არას დროს, გესმის, არას დროს! ბედნიერი ძარტო მე ბუხანკალა ვარ, იმიტომ რომ მე სხვანაირათ ვცხოვრობ, ჩემი ტანი ბრჭყვიალა, მაგარი კანით არის შემოსილი. მე არც ქარისა და არც წვიმიისა არ მეშინიან. მე არაფრით არ მიძახნია არც ნჯღვავა და არც ეკლის ჩხვლეტა!

მაგრამ ზეპელა ეურს არ უგდებდა, ფრთები გაიფრთხილა და ამ უსირცხვო ებედ ბუხანკალას მოშორდა.

რა მშვენივრათ ანათებდა მზე! ვარდის და სამბახის სის სუნი აღამიანს ათრობდა! რა ტკბილი ცვარია უვაგილებზე! ბუსანკალა კი იბახოდა, რომ ბედნიერი არ ვიქნები! სულელი, გამომტერებული ბებერი ბუსანკალა. განა ეს ბედნიერება არ არის—სამბახსე ჯდომა და მშის სხივებზე ქანაობა! ისიც მართალი არ უნდა იყოს, რომ ჩემზე მოკლე დღე არავის არა აქვს. ეს შეუძლებელია! მშვენიერმა თავი დაღუნა, სამბახის ფოთოლს დაეკონა, აკოცა და წაიწურა:

— მითხარ, მშვენიერო სამბახო, შენ ქვეუნიერებაზე დიდხანსა ცოცხლობ?

— ჭო, დიად! ალერსიანათ უპასუხა სამბახმა და ნელათ ფოთლები გააპრიბდა. მე დიდი ხანია, რაც აგუვაგდი და მინამ ჭაერში სითობა უვაგილი არ მოძაკლდება, ერთი დაჭკნება, მეორე გაიძლება.

ჰეპელამ დაისვენა და გაფრინდა.

მეორე დღეს ჰეპელა ბანჯღვლიან ფუტკარს შესვდა, რომელიც ერთ დიდ ეახაროსე იჯდა და ჭკითხა:

— მითხარი, ბანჯღვლიანო ფუტკარო, შენ დიდხანს ცოცხლობ ამ ქვეუნიერებაზე, დიდ ხანსა ჭკრებთაფლსა?

ფუტკარმა უპასუხა:

— ჭო, ჩემო მშვენიერებაზე, ძალიან დიდხანს.

— სიცივე რომ დადგება შენც მოკვდები?

— არა, მაშინაც არა ვკვდები, სამთარში ჩვენ თბილ სახლში ვცხოვრობთ. სახლებს ადამიანები გვიძენებენ.

— მე ეგ არ ვიცოდი, საუვარელო ფუტკარი! მე მაინც მინდა ვიცოდე სცხოვრობს ვინმე ჩემზე ნაკლებ თუ არა?

— წადი, იფრინე, ჰკითხე კრაზანას, მუმლს, ლოკოკინას, ჭიანჭველას...

ფუტკარი გაფრინდა.

ძეორე დღეს ცისფერი მშვენიერება შორს გაფრინდა, რომ შეიტყოს თუ იმაზე ნაკლებ ვინა ცხოვრობს, მაგრამ შეიტყო, რომ კრაზანაც, მუმლიც და ჭიანჭველაც დიდხანს ცხოვრობენ.

— იქნება ბუსანკალა მართლაც ამბობს: ფიქრობდა ჰეპელა, იქნებ მართლაც მე უკვლასე ხან მოკლე სიცოცხლე მაქვს!

ძეორე მსიარულ ანკარა ნაკადულს ჰკითხა:

— მითხარი ანკარა ნაკადულო, დიდხანსა ცხოვრობს ქვეყანასე?

ნაკადულმა ერთბაშით არ უპასუხა, აშრიანდა და გაექანა.

— არა მცაღიან შენთან საღაპარაკოთ საღა მცაღიან, დიდხანია მე ვცხოვრობ, დიდხანი ვფრიანლებ, დიდხანი მივრბივარ.

— ძაღე არ მოკვდები? ჰკითხა ფრთხილათ ჰეპელამ.

— რა სასაცილო რამა ხარ, სწორეთ სასაცილო ამბავია! ჩვენ არასდროს არ ვკვდებით. მე მდინარისაკენ მივრბივარ, ჩემ წუხლს შიგ ჩაურევე. მე არა ვკვდები, როცა ძაღიან დაცხება, მაშინ ცოტათი დაუძრები.

„ბედნიერო ნაკადულო“ ამოიოსრა ჰეპელამ. მკვლამ რამ მანც მსიარულათ მალლა ჰეპელში აფრინდა. მეც მალიან კარგა ვცხოვრობ: მსე მათობს, ცვარი მა-საწრდოვებს, ფოთლები წვიმიანგან მიფარავენ, უვა-ვილები ნანას მიძღვრიან. ნეტავი სად არის ესლა ჩემი ბრახინი ბუხანკალა? მე უამბობდი თუ რა ბედნიერი და მსიარული ვარ, თუმცა ეველასე მოკლე სიცოცხლე მაქვს“.

III

ამ დროს ჰეპელას ბალახში შრალი მოესმა, მირს ჩამოფრინდა და თავისი ნაცნობი ბუხანკალა დაინახა. მიწასე ეგდო, ძლივს სუნთქავდა და დამტ-ვრეულ ფეხებს ძლივს ანძრევდა.

— რა დაგეძარათა, მე საწუალო ბუხანკალა? ჰეპელას ადელეგებულმა ჰეპელამ—რატომ ეგრე მძიმეთ სუნთქავ, შენი მაგარი კლანჭები რამ დაგიმტვრია?

— ბავში მირბოდა და ფესი დამადგა, გაფრენა ვერ მოვასწარი. ჩემი მძიმე ფრთები ადგილიდან ვერ დავძარი. აჰ! ბევრათ მერჩინა შენისთანა აბლახუ-დას ქსელივით წმინდა და სუბუქი ფრთები მქო-ნოდა.

— როგორ? შენ ჩემსე ადრე კვდები? საწუალო კარგო ბუხანკალა. რა სახით მებრალეები!. რამდენი ხანია დავეძებ იმისთანა სულდგმულს, რომელიც ჩემსე უფრო მოკლე ხანს სცოცხლობს და შენ კი შეგსვდი, საწუალო, სიცოდავო ბუხანკალა! ჰეპელა მომაკვდავ ბუხანკალასთან ახლოს მიფრინდა.. მე შენთან დავრჩები და ჩემი ფრთების ნიავით გავაგ-

რილებს. იქნება სიკვდილს გადარჩე და გამოძიებულ
 ჰქვია ბუსანკალას ძიუჯდა და თავის მძევნიერ ცის-
 ფერ ფრთებსა შლიდა.

— რა კარგია, რა საზიამოვნოა! წაიბუტბუტა
 ბუსანკალამ. რანაირი და ნაზი ნიაფი მოაქვს შენ
 ფრთებს... ძალიან ვწუხვარ რომ კარგათ ვერა გხე-
 დამ, თვალები მტვერითა მატვს ამომსებული.

— ჩემი ნაზი თათებით თვალებს ამოგიწმენდამ,
 ალერსიანათ უთხრა ჰქვია ამ და საქმეს შეუდგა.

— რა ნაზი და ლამაზი თათები გაქვს, ამბობ-
 და მადლიერი ბუსანკალა თვალებს ასეულდა, მოწვენი-
 ლი გამოიფურებოდა. ესლა კი მწუხრიან, წყალი
 გამოძაბრუნებდა.

— ესლავე ერთ წვეთ ცვარს მოგიტან და ჰქვია
 ცვარის მოსატანათ გაფრინდა.

— რა ჩქარა დაფრინავს! რა ალერსიანათ მექრობა,
 ფიქრობდა ბუსანკალა.

აი კიდევ მოფრინდა, ჰირში ნამი ჩაუწვეთა და
 გაბგრილა.

— მადლობელი ვარ, კეთილო ჰქვია! მადლო-
 ბელი ვარ ალერსიანო მძევნიერებავ! ესლა კი დამ-
 შვიდებული მოგუკლები.. მე მარტო იმასა ვწუხვარ,
 რომ გაგაჯავრე და შეგაწუხე.

— ნუ სწუხარ, საწვალა ბუსანკალავ! მე სუ-
 ნელოვან ევავილიდან ევავილზე დაფრინავდი და
 დაუნავარდობდი, მისი შუქსე ვთბებოდი და ბედნიერი
 ვიყავი... ესლა შეთანა ვსივარ და დაუმეკობრდით...
 დაგინიავო კიდევ ჩემი ფრთებით? ეგრე კარგია?

ცისფერი ჰეჰელას ბედნიერება.

მაგრამ ბუხანკალას იმისი სიტუაციები აღარ ესმო-
და. ის ამ ნაზი ფრთებით გაკრილებული მოკვდა.
ჰეჰელა კი ვერ ამჩნევდა, ის თავის ფრთებს აფარ-
თხალვებდა და აღერსიანათ უზურჩულებდა:

— ნუ სწუხარ მე საცოდავო ბუხანკალავ! მე
ძალიან ბედნიერი ვარ, რომ შემიძლია ცოტათი
მანც დაგეხმარო. იქნება დიდხანს ვერ ვიცოცხლო,
მაგრამ სრულებით არა ვნანობ...

ფრთები დაუსუსტდა, თითები დაუღალა და მზის
ამოსვლასე მშენიერი ცისფერი ჰეჰელა შავ ბუხანკა-
ლასთან გვერდით მკვდარი ეგდო.

უკანასკნელათ ერთი სუსტათ წაიჩურჩულა:

— მე დღეს ძალიან ბედნიერი ვარ... ძალიან
ბედნიერი!

(თარგმანი)

ეკა. მესხი.

იის კონა.

მეწიერი გასაფხულის დილა იყო. ცხრათვალა მსეს ცის კიდურზე თავი ამოეყო და ქვეუ-
ნას სიცოცხლის წეურვილს უღვიძებდა. სოფლის
გარშემო თოვლი უკვე აედო. მასლობელ მთებშიაც
გამლხვალყო და ნაკადულებათ ქცეული ზაწაწა მდინა-
რეს ესეთქებოდა, რომელიც ადიდებულო და მსუი-
ლით სოფლის შუა ჩარისრიხებდა. თოვლისაგან გან-
თავისუფლებული დედაძინა გასაფხულს დღესასწაუ-
ლობდა და მწვანე სავერდის კაბით ირთობოდა. მის
დასამშვენებლათ სსვა და სსვა ფერ სურნელოვან
ევაგილებს თავი ამოეყოთ და მსეს შეციცინებდენ.
ხეებიც დღესასწაულს შედგომოდენ და ახალ ტანი-
სამოსში ეწეობოდენ: ზოგი შეკვირტულიყო, ზოგი
ახლათ ხარობდა და ჭევაოდა. მალსაზა ჩიტუნები
ხეებზე ესკუნენ და ტებილის ჭიკჭიკ-ნავარდით არე-
მარეს ამსიარულებდენ, თანაც მწერებს იჭერდენ.
ცქრიდა ზეჰელები ევაგილებს თავს ევლებოდენ,
ეაღერსებოდენ. ფუტკარიც გამოფრენილიყო თავისი
სკიდან და თაფლისათვის ნაზ ევაგილებს სწეოდა,
ევაგილები ფიანდაზათ ეშლებოდენ მკირფანსტუქარს,
ტებილის წეუნით ჰირს უკოკლოზინებდენ და საამუ-
რის სუნით ათრობდენ. საქონელი მინდორში გამო-
ფენილიყო და ბღაგილ-კუნტრუშით გასაფხულს შეჭ-

საროდა. ბატებიც თავის ჭუჭულებით მინდორში სმოვდენ.

სოფელში გლეხკაცობას უკვე გამოეფინა და ეველა თავის საქმეს შესდგომოდა: ზოგი გუთანს მიაღრწუნებდა, ზოგი სასუქს ეზიდებოდა, ზოგი ვენახსა სხლავდა, ზოგი სარავდა... სკოლაშიაც მოსწავლე ქალვაჟი ნელ-ნელა იკრიბებოდა. ბავშები ეზომი თამაშობდენ, სტოდენ, ძღეროდენ, ცეკვავდენ; ზოგი ზეპელებსა სდევდა, ზოგი ვეპვილებს კრეფდა, ზოგი დედოფალს ჰქმანავდა, ზოგი ბურთაობდა... ბავშები სკოლაში ადრინათ მოდიან სათამაშოთ. ტურფა გაზაფხული ამათაც ისევ უსარიათ, როგორც ჩიტებს.

ამ სკოლაში სუთი განყოფილებაა. თვითეულ განყოფილებას თავისი მასწავლებელი ახწავლის. მოწაფეები უკვე შეგროვდენ. მესამე განყოფილებას ბავშებიც ეველანი იუვენ, მხოლოთ ძარტო ერთი მოწაფე, მართა, ჯერ არ მოსულიყო. მართა ცქრიანა და მალხაზი გოგონაა, მხიარული და უწინარი, ამიტომაც ამხანაგებს ის ძალიან უეგართ. სწავლაშიაც მართა ეველას სჯობნის და საუკეთესო მოწაფეთ ითვლება. მასწავლებელი სულ იმის ქებაშია. მართა ყოველთვის ადრინათ მოდიოდა სოლმე სკოლაში და დღეს რომ დაბაკვიანა, ამხანაგებს თვალში აკლდა. მუფიქრინდენ.

— ქა, რა ვქნა, მართამ რათ დაიბაკვიანა? ავათ სომ არ არის? რა დაემართა, ქა. — მოწუენით სთქვა მარომ.

— არა გოგო, ავბათ რაზე უნდა იეოს, გუშინ საღამოთი შე და ის ერთად ვთამაშობდით, გაკვეთილებიც ერთათ მოვამსაღეთ. — მიუგო ელიკომ.

— ალბათ ოჯახში თუ დაასაქმეს. — გამოელანაზარაკა შაქრო.

ამ ძიებაში იუვენ რომ ძართა დაინახეს. თავიანჯინდრული ხელის ნაბიჯით მოდიოდა, სახე დაღვრემილი ჭკონდა. მისი ასეთი დანადგლიანება რომ ნახეს მიცვივდენ:

— ქაჯან, რა ამბავია, ეგრე რამ დაგაღონა? — ჭკითხეს. ძართამ გულამოსკვნით უთხრა:

— ჩვენი მასწავლებელი ომში მიჭყავთ!..

და ამ დროს გიმრისფერი თვალებიდან ორი ობოლი ცრემლის მარგალიტი მოწუდა და ძირს დაეცა. უველანი გაოცდენ, სასტათ დარჩენ.

— როგორ, მასწავლებელთან რა საქმე აქვთ? მერე ჩვენ ვიღამ უნდა გვასწავლოს? არა, ტუუილი იქნება.

— ტუუილი კი არა და აი ამ დილით მღვდელმა მამაჩემს უთხრა. უპასუსა ძართამ.

— მერე შენ საიდან იცი? ეგებ მამამ ტუუილი გითხრა?

— მეც იქვე ვიდექ. მღვდელს ძალიან ენანებოდა...

— ვააჭ-მე! აფსუს ჩვენო უწუინარო მასწავლებლო! გულის სიღრმიდან აღმოსქდათ ბავშვებს და წინათ მსიარულები ესლა მწუსარებამ მოიცვა, გული დასწუდათ.

— ვინ იცის, სხვა მასწავლებელი როგორი იქნება. ვნახოთ ისიც აგრე კარგი იქნება... სთქვა ნაღვლიანათ შალიკომ.

— ჩვენ მაგნაირ მასწავლებელს ვეღარ ვნახავთ, ამბობდა გიგლა.

ბავშვებს მოაგონდათ მასწავლებლის მიერ ნაამბობი სღანრები, იგავ-არაკები, მოთხრობები, ნარნარის ტკბილი ქართული ენით რომ ებასებოდა; მოაგონდათ ისიც, თუ როგორის გრძნობით მოუთხრობდა სოლმე სამშობლოსათვის თავდადებულ ქართველთა გმირობას, სულგრძელობას. თავგანწირულებას... მოაგონდათ მისგან ნასწავლი სიმღერები, თამაშობა და მწარეთ დაღონდენ.

— ღმერთო, ნეტავი ესლა მაინც გათავდებოდეს ეს წყეული ომი!—სთქვა დათიკომ,—რომ ჩვენი მასწავლებელი აღარ წაიუყანონ. ჩემი მძაც შინ და მიბრუნდეს.

— ნეტავი აგრე იუოს, ჩემი მძაც რათა ხანია ომშია...

სხვა განუოფილებათა მოწაფეებმაც გაიგეს ეს ამბავი და მასწავლებელი ძალიან დაენანათ, შესამელებს ეუბნებოდენ: დღეს თუ თქვენი მასწავლებელი მიჭევათ, სვალ ჩვენებსაც გაიწვევენ და მაშინ რაღა გვეშველებათ.

ამასობაში ზარიც დაირეკა და ეველანი თავთავიანთ კლასებში შევიდენ. შესამელები წენარათ ისხდენ, მოწუნით. აგრე მასწავლებელიც შემოვიდა და მიესალმა. ბავშვებმა თავი დაუკრეს, შემდეგ ღოცვა

წაიკითხეს და დასდენ. ვეკლანი მასწავლებელს მიჩერებოდენ, თვალს არ ამორებდენ. მართა საცოდავით ოხრავდა. სხვებიც გულჩათუთქულები იხსდენ, ზოგსაც თვალეზე ცრემლი ემჩნეოდა.

მასწავლებელი ძალიან დამწუსრებული იყო. ის მოწაფეების პირდაპირ სკამზე დაჯდა და ვეკლას სათითაოთ თვალეში ცქერა დაუწყო, თითქო უნდა დასტკებესო თავის ნორჩი ბავშვების მხერით. იმან შეამჩნია, რომ ამათ უკვე შეეტყოთ მისი ამბავი და მიტომაც ასე სიბრაღულით შესცქეროდენ და ოხრავდენ.

იმათი ამგვარი თანაგრძობა მასწავლებელს ნეტარების ცრემლსა ჰგვრიდა, უხაროდა, რომ ემაწვილები შრომას აფასებდენ, მის სიკეთეს არ ივიწყებდენ. უხაროდა და თანაც გული წუდებოდა, რომ ამ მოსიუვარულე ანგელოზებს უნდა დამორებოდა.

ამრიგათ მასწავლებელი და მოსწავლენი კარკა ხანს ერთმანერთის ცქერით სტკებოდენ, ერთმანერთის მწუსარებას გრძნობდენ და სწუსდენ. სიჩუმი ბოლოს მასწავლებელმა დაარღვია და გაკვეთილი დაიწყო. ახალი არაფერი უსწავლებია, მარტო განვლილ ლექსებსა და მოთხრობებს იმეორებდენ. უნდა გენახათ, რანაირი სიუვარულით ეჯერებოდა ბავშვებს, როგორ ეაღერსებოდა, სულში ისვამდა... მოსწავლეებმა იგრძნეს, რომ დღეს მასწავლებელი უკანასკნელათ აძლედა გაკვეთილს, ხვალ კი იმას ვეღარ ნახავდენ, ვეღარ გაიკებდენ მის ტკბილ ქართულ ენას..

ცელქეზი.

III

ს იყო განთიადი, რო-
მელმაც ჰაწია სარკა
მელში მზის სხივები
შემოაჭვრიტა და თამ-
როს გასწვებაკებულ სა-
წოლს გადაეხვია. ტი-
ტინა თამრო მარჯათ
წამოხტა, წითელი კა-
ბა გადაიცვა და ფი-

სუას საბუდრისაკენ გასწია. სახე-გაბრწინებული ჰა-
ტარა ფრთხილათ უახლოვდებოდა მეკობრის ბინას.
იქ ეკულებოდა ცუგრუძელა თავის სატრფო—ფი-
სუა.

მაგრამ... ეჭა! საბუდარი ცარიელი დასვდა.

ფისუა არასოდეს ბუდიდან არ გადამოხულა, სა-
ნამ თამრო არ გამოაღვიძებდა, ადგილიდან არც-კი
დაიძროდა. ნუ თუ ადგა და გაიპარა! „არა, ვინმე
გაიუვანდა“, ქვითინებდა აცრემლებული გოგონა და
ფისუას სამებრათ ოთახიდან ოთახში დადიოდა. ვაი,
თუ რაღაც იწუინოსო, ჯავრობდა თამრო და წამ-და-
უწუძ „ფისუა, ფისუა“ გულამოსკვნილი ეძახდა
დაკარგულ ტოლს.

თამრომ უვეკლა ოთასები შემოიარა, ფისუა არ-
 სად იყო. დანაღვლიანებულმა ჰატარამ სამხარეულოს
 კარები შეაღო, უნდოდა მხარეულისათვის ეკითხა
 ფისუას ამბავი.

თქვენს მტერს, რაც იქ თამრომ ნახა.

გაფითრებული თამრო სმაგაკმენდილი შესცქერო-
 და იმ გუნჭულს, სადაც კუდ-ამომუებელი ფისუა სცუ-
 ცქდა და რაღაცას გაფაციცებით თვალს ადევნებდა.

სამხარეულოში მხარეულს ტკბილათ ეძინა.

ფისუა წუსელის სამხარეულოში უოფილიყო. ის
 მოეღვარე თვალებით ბნელ კუთხეებს აცქერდებოდა.
 სანდახან თათებზე კლანჭებს მოძარათავდა და კბილებს
 არაწკუნებდა.

ფისუა საკბილოს უცდიდა, მაგრამ ის არ ჩნდუ-
 ბოდა. მსუქან თაკვზე კბილებს ილესდა ახალგაზრდა
 მონადირე, მაგრამ იღბალმა არ გასწრა და მჭლეც
 ვერ მოიგდო კლანჭებში. შავთვალა კატა აბა რას
 შეუნახავდა!

ველში ნაღველ-მოკუბებულმა თამრომ უველაფერი
 გაიგო. მიხვდა, რომ ფისუა თაკვს უდარაჯებდა.
 თამრო უველაფერს მიხვდა და ცხარე ცრემლებით
 დაწვები დაისველა.

— ფისუა, გრცხვენოდეს, — ძლივს ამოიღულ-
 ლულა იმან.

ფისუა სდუმდა. ის ეურსაც არ იბერტვდა.

აი, გამოცუნცულდა სოროდან კარკა მოზრდილი
 თაკვი და ჰურის ნამცეცების ასაკრეფათ თაროსაქენ
 განწია.

ოთახში სიჩუმე სუფევდა.

თავგამა აღარ დააუოვნა, მოემზადა, ის იყო თა. როზედ უნდა შემსტარიყო, რომ ფისუბამ ბასრი კლანჭები ცქვიტათ მოძართა და საბრალთა მსხვერპლი ჭაერში დაიჭირა. შიძშილისაგან ძალადილეულმა ფისუბამ მადიანათ შეასრამუნა ბედისაგან განწირული თავგი. ისმოდა თავგვის წრიანნი, ძულეების სრამუნი და თამროს სლოკინი.

— დღეიდან სმა აღარ გამცე, მე ვუწყო! — ტირილით უწერებოდა ბრასმორვეული თამრო უსინი-დისო, მოსისსლე მტაცებელს, რომელმაც მეგობრობა ვერ შეიფერა და წმინდა, უმწიკვლო სიუვარული საუკუნოთ წაბილწა.

რამდენი ჯრ უცაცხანა თამრომ, წვევა-კრულვაც გაუგზავნა დედა მისს, ძავთვალა კატას, რომელიც სასიხლარნი ზნე მის ცინდალსაც გამოჭეოლოდა.

წუწვიც კი დაუძახა თამრომ მის გუმინდელ მეგობარს. კარები რინიანათ მიასეთქა და ღრიალით გარეთ გამოვარდა.

სმაურობასე მსარეულს გამოელვია, წამოსტა და დაინახა, რომ იქვე ახლო ფისუბა თავკვს ახრამუნებდა.

— უოჩად, უოჩად! — სისარულით წამოიძახა იმან. — აგრე უნდა მაშ, როგორ! მუქთამჭამელა ღმერთსაც სმულს და კაცსაც. საქმე მაჩვენე, მაშა, საქმე! გაი-სარჯე, თვარა მაკ ზიწკინა უღვამებს სათითათ-ამოგკლეჯ. ვაჟკაცის სასელს ტყვილა ნუ ატარებ!

მსარეულმა ერთი ღასათიანათ დაამთქნარა, იღ-

ლები ამოიფხანა და გაქონილ საბანში სელა-
 გაესვია.

IV

გათენდა ჰირველი სექტემბერი. დედამ ადრინათ
 გაძოღავი ლექსო და სკოლისაკენ გაისტუმრა. ემა-
 წვილი უკვე მეორე მოსამზადებელ განყოფილებაში
 ირიცხებოდა. მართალია „მწვადები“ და „ბუბლიკე-
 ბი იმას არ აკლდა, მაგრამ გულს არ იტყვდა; მოძა-
 ვალები ბეჯითობას ჰპირდებოდა უველას.

ახალი წიგნებით და რვეულებით დატვირთული
 ლექსო ჩქარი ნაბიჯით სასწავლებლისაკენ მიგოგმა-
 ნობდა. სასე ემაწვილური აღტაცებით ბროწეულივით
 აწითლებოდა, სოლო გიჟმაჟი თვალებიდან სისარუ-
 ლის ნაპერწკლებს ჰქრიდა.

ჰკვიანი ეუფია კვალ და კვალ მისდევდა ცულ-
 ლუტ მოწაფეს.

სკოლის ფართო ეზო ცქრიალბ ბიჭუნებით მო-
 ფენილი იყო. ზოგი რიკტაფელას თამბობდა, ზო-
 გი ბურთაობდა, ზოგი კოჭაობდა. იყო სადღესასწაუ-
 ლო ლხინი.

როგორ გაუსარდა ლექსოს, სხვა უცნობ მოსწავ-
 ლეებში თავის ნაცნობ ტოლა-ამსანაკებს თვალი რო
 მთავლო.

აქ დახვდა ჰეტო, კოლა, ვანო, სანდრო, დათი-
 კო და ვასიკო...

ეველამ ერთსმათ უიჟინა დასცა: „ლექსოს გაუ-
 მარჯოს, ლექსოს სელამიო!“

— არიქა, ბიჭო, მაგან კარგი ცეკვა იცის და

აბა მოდი ერთი დავლური ჩამოუაროთ! — გაქმასქეს
ერთი მეორეს.

შეიქნა ბზრიალ-ტრიალი, ცეკვა-თამაში; ორიდუ-
ლას მოძახილი მსქენელის უურს ატებობდა. იმღე-
რეს „რამაჯერა“, იმღერეს „ამირანი“, და კატა-
თაგობიას შეუდგენ.

მასწავლებელი აქსენტუი შორიანლო იდგა. ისიც
თავისი ბუდის ასლად დაფრენილი ბარტყების ღსინ-
ში ჩაერთა. ჭაღარა ვერცხლის ფრათ უბრჭყვინავდა
და მეტის სინარულით მადიანათ სარსარობდა. „აბა
ეოჩად, კლანჭებში არ ჩაუვარდეთ“, გასძახდა ის
ლექოს, რომელიც თავებთ ამოიწიეს და ოფლით
გაწუწული ხელიდან უსსლტებოდა იმასავით სიწბი-
ლისავან მოქანცულ კატას, სოსიკოს.

მასწავლებლის მარაშვილური სმით წაქეხებული
მოსწავლეები ტაშის ცემას აძლიერებდენ და ბუქნა-
სტომას ბოლო არ უჩანდა. აი, აგერ თედო გამოს-
ტება, იმას ვანო მოჭეუება; აგერ ლექსომ ჩაბუქნა და
თავზე წამდგარ კატას, სოსიკოს, ეირამაღა აქნევიან...

ეველა ეს უსაზღვრო სიცლი-კისკისს იწვევდა
ცმურ ემაწვილებში.

რა ღსინია, რა თამაში!

ჩუ! ეს ეფა რაღას მოასწავებს! ვინაა რო ქვი-
თინებს, რამ აატირა!

ზატარა ცელქმა ვასომ კუდ-ქიცინა ეფიას უური
აუწია. ძაღლმა ითაკილა და შეუეფა. ვასომ ურჩობა
არ მოიძალა და უღვაძებშიაც წაატანა ხელი... ეფიამ
იწეინა და თითზე უებინა. დიანს, უებინა ეფიამ ვა-
სოს.

მოცეკვავეთ სმა გაკმინდეს, ცეკვა-ბუქნას^{ეკონსული} ანუ^{ნიტაგა} ანუბეს და ვასოს გარს შემოესვიენ. დაიწუეს ცნობის მოუვარე უმაწვილებმა კითხვა-გამოკითხვა: რომელმა ძაღლმა უკბინა, რატომ უკბანა, სად უკბინა, ატკინა თუ არა და სხვა.

— აი, იმ ძაღლმა, ლექსოს რო მოუვა, თითზე მიკბინა!—სლოკინობდა ჰატარა ვასო და სისხლიანი თითით უუფიაზე ანიშნებდა.

— არ გაუშვათ, არ გაუშვათ, ჩავექლოთ! დას-ჭექეს მოსწავლეებმა და საბრალო უუფიას დაედევნენ.

ლექსო გაშეძდა. ვერ გამოერკვია რა ღებოდა მის თავზე. უუფიამ მის ზვირფას ამხანაგს უკბინა, სისხლი გამოადინა და აატირა. ეს დაუჯერებელია!

საბრალო უუფია, რამდენი ქვა მოსვდა! ზოგი ზურგში, ზოგი გვერდში, ზოგი ძუცველში. მაგრამ უველასზე უფრო იმ ქვამ დაახანა, რომელიც სონიკომ გამოუქანა და ცალი ფეხით დააკოჭლა.

მასწავლებელი სმა-ძაღლა გაჭკიოდა: ბავშვო, რას სჩადისნართ, ძაღლს როგორ უნდა სცემოთ, არა გრცხვენიათ!

მაგრამ გვიანლა იყო.

კოჭლმა უუფიამ წამუტუნითა და რის ვაივაგლანით შინამდის მიადწია.

ზარი დაარაკუნეს და მოსწავლეები კლასებში დარიგდენ. განცვიფრებული ლექსო ხელი ნაბიჯით კლასში შევიდა და წინა სკამზე დამწუხრებული და-ჯდა.

ვეფხია თუ მურასავით დაიწუება კბენას, ვინ იფიქრებდა!..

V

— აკი გეუბნებოდით, შვილო, მაგ თქვენ მეგობრებს ნუ განებავრებთ, თორემ ისე გავერანდებინა, რომ თავებდს დაგაწუეკლინებთ — თქო? — ანუ გეშებდა დედა თამროსა და ლექსოს, რომელთაც სუჭუჭა ოქროსთმიანი თავები მის კალთაში ჩაეგორეუბიათ და თავიანთ უბედურებას შესწიოდენ.

დედა დედობრივი სიუვარულით ქოჩორს უყსანა და ტიტინა ცელქებს და ურჩევდა, კვლავ აგრე მალიან არ დაშეგობრებოდენ კატებსა და ძაღლებს.

ცალაფესმობტესილი ვეფხია-კი დიდის გაჭირვებით დგებოდა და წევებოდა.

კვნესოდა საწუალი, მაგრამ მომეღელი არ ჭყავდა: როგორ იფიქრებდა კოჭლი ვეფხია, რომ მისი მეგობარი ლექსო მწუხარების ქაძს არ უჭირისუფლებდა! ვეფხიას ვერ წარმოედგინა, თუ ლექსომ გული აიცარუა მასზე. საბრალოს კარებისაკენ ეჭირა თვალი რომ ლექსო სადაცაა რმიანი ჯამით შევიდოდა მასთან. კარები ბევრჯერ გაიღო, მაგრამ ლექსო არ სჩანდა. ლექსო კისერში აღარ ისუტებდა ვეფხიას. გაქრა მეგობრობა!

ფისუას კიდევ უფრო უკვირდა თამროს წერომა. არ იცოდა რა დაუშავა თავის მეგობარს იმის ფასი, რომ ასე უნუგემოთ მიაგდო და ეურსაც არ ათხოვებდა. თუმცა ფისუა საჭმელს თავისი ბასრი კლანჭებით საკმაოთ შოულობდა, მაგრამ ეს იყო, რომ

ხანდახან, როცა თამაშის გუნებასე დადგებოდა, ^{ერთმანეთს} ფისუა, თამროს შესვედრას ნატრობდა. ამას ბევრი მხიარული წამი ახსოვდა თამროს კაღთაში ვატარებუელი.

თამრომ-კი გულცივობა გამოიჩინა და საბუდა რიც დაუნგრიბ თაგვის ჭამია ფისუას.

ასე დაბლდენ ფისუა და ეეფია, ისინი შეეჩვიენ მარტობას.

ფისუას შეუეკარდა იმასავით დანაგრულა ეეფია. ზურის ნამცეცებს შეკობრულათ უნაწილეება აუბოძოფს.

მხოლოდ ზირუტეეებმა იცნეს ერთმანეთი და ჭირსა და ლხინს ერთად იზიარებდენ.

დღეის იქით ფისუა და ეეფია განუერელი შეკობრები შეიქნენ.

კოფანდარი.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

(წარმოდგენილი არველაძისაგან)

ერთი ღლის საგზალი გინდა მუცლით, გინდა ჭურჭლით.

შვილი ბუნებისაგან ნაბოძები თამასუქი არის.

რალა ცოცხალი, რალა მკედარი შინ მიუსვლელი.

დ ა მ ა კ ვ ი რ დ ი.

(წარმოდგენილი მარაქიაშვილისაგან)

ზოგი კაცი ოქროს ეძებს, ოქრო კიდევ კაცს დაეძებს.

ცარიელი თოფრით ცხენი არ დაიჭირების, ცარიელი გალიით ჩიტი.

ხელთ მყოფი ჩიტი სჯობია ხეზე მჯდომ ორსა.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

(წარმოდგენილი ალ. იასალაშვილისაგან).

აი და აგერ.

ასიონის ჭკალი ვიყავ, ღიდის ვაჭრის რძალი ვიყავ, ზურმუხტის კაბა მაცვია, ოქროს სალილე მარტყია.

გამოცანებისა: მეფის ძეგლი, აბრეშუმის ქია, ცხვარი.
შარადა — ჩიბუხი.

გაზაფხულის დღეა

ისა ეთერი ცეცხლისა ხმლე-
ბით
მზემ გაარღვია, სივრცე გას-
ცურა,
მთა-ბარს გვემულსა ოქროს
წინწკლებით,
ვითა იაზმა მკერდს დაესხურა;

იქ, მთისა თხემზე კისკას ნაკადულს
ტალღა დაუქრა სხივთა კაშკაშით,
მის პირს ყვავილებს ცვარ მარგალიტი
მკერდს ააცალა ციმციმ-თამაშით.

მზისა ამბორით, მდელოს დანამულს
კრემლი შეაშრა, გაუთბა მკერდი,
თავს ორთქლი ადგას ია-ვარდს, სუმბულს,
ზედ სიო სცურავს, ვით ტბაზე გედი.

ტყეში ფოთოლთ ზღვა ღელავს, ირხევა,
ფოთოლთა ქავლი ტოკავს, ლივლივებს,
ნამი იფრქვევა, ნამი იმტვრევა,
ძირს დაშვებული იქერს მზის სხივებს.

ნიაფი ცელქობს, ბუჩქებს შეჰქროლა,
შეიფრთხილა და გაინაბა,
ისევ გაფრინდა, ტბა შეაკროლა,
და შეუბერტყა ლურჯ ტირიფს კაბა.

ჩხართვი ლოკულობს, შაშვი ჟღურტულობს,
აგერ მერცხალმაც ჩაიკიკიკია,
სირი სხვა და სხვა ხმაზე სტვენს, გალობს,
რომ ერთად შექმნან მწყობრი მუსიკა.

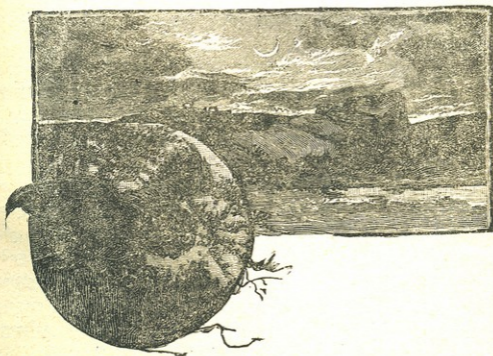
ვიშ, მკვირცხლმა დილამ ბუნების ქნარი
როგორ წარმტაცათ ააწკრიალა,
და ამ წკრიალში ისმის ნარნარი
განახლების ხმა, სიცოცხლის ძალა.

დღეს აღარ ვიცი ვარამი, გლოვა,
დღეს მავიწყდება სულ-ყველაფერი,
დილის აღერსმა მომაჯადოვა,
და მოხიბლული უხმოდა ვმღერი:

ლალო ბუნებავე, შენს შესატკბობათ
თუმც დღეს არავის აღარ სცალია,
დღეს კაცთა ძენი ურთი-ერთ შურით,
ურთი-ერთ მტრობით, სისხლით მთვრალია,

მაგრამ მოვა დრო, და ჰარმონია,
შენი მათ გულშიც დაისადგურებს,
და მაშინ მოძმე თავისვე მოძმეს
აღარ დაარბევს, გაანადგურებს.

ი. სიხარულიძე.

როგორ გავატარო ზაფხული

(დასასრული)

III

ადილი ჩქარა შევეყლაპე და გამოვედი გარეთ, ეზოს შუა ადგილას დიდი ტოტებმ გადაშლილი ძველი ცაცხვი იდგა. ცაცხვს ქვეშ თავი მოეყარა სოფლის გოგო-ბიჭებს და მოუთმენლათ მიმელოდნენ. იქვე ჩამომჯდარიყო კესო თავისი შვილებით. როდესაც მათ მივუახლოვდი, კესო

წამოძვრა.

— აი ჩემი შვილები, გოგილა. ამას ასმათი ჰქვია და ამას ქაბუკა.

პირველათ ქალს დაადო ხელი და მერე ვაჟს, და განაგრძო:

— ასეთი უცხო სახელები დაარქვა ნათლია მათმა.

მე მხიარულათ წავიწიე ქაბუკასკენ, მინდოდა მოვეფრებოდი, მარა ქაბუკი მოიბუზა და ზურგი შემომამქცია.

— აი შენ გლახაკო!.. გაუწყრა კესო და ისევ მობრუნდა ჩემსკენ.

— აჰა, რამდენი ყმაწვილები მოვიყვანე, ახლა შეგიძლიათ ითამაშოთ. ბავშებო! ამას გოგილა ჰქვია. მერმე თითოეულათ გამაცნო იქ მყოფა ბავშების სახელები და წავიდა სახლისკენ. დიდხანს ვიდექი უსიტყვოთ, შევსცქეროდი მათ მზისაგან დამწვარ სახეს. ზოგს მეტი სიმორცხვით თვალები ძირს დაეხარა და სულ მიწას დასცქეროდა, თითქოს დაკარგვია რაღაც და დაეძებსო, ზოგი რაღაც მძიმე ფიქრებში გართული შორს გაიქცირებოდა. ზოგს პირი დაელო და ისე

მომჩერებოდა. ფეხზე თითქმის ყველას ეცვა რაღაც, მარა წულა იყო თუ დაჯდნული ქალამანი ვერ გაარჩევდი. ტანზე ქრელი დაძინილი ფალას-ფულასი ეცვათ. სიბრალულით ამევსო გული... მინდოდა ყველას მოვფერებოდი, ყველას მოვხვეოდა, მარა ვიდექი ხესავით და ვერაფრის თქმას ვერ ვახერხებდი. ამ დროს ეზოში შემოირბინა ჩემ ხელა ბიჭა და დიდი მეშის ბურთი შემოიტანა. მისმა სიცოცხლით სავსე სახემ და კოხტა მიხვრა-მოხვრამ ჩემში გამოიწვია უსაზღვრო სიხარული.

— ვის გინდათ ბურთი?—დაიძახა მან. ყველა ერთბაშით წამოცვივდა და გაფენენ მინდორზე.

— აქეთ, ლაღო!..

— ჩემსკენ, ლაღო!..

გაისმა ყოველ მხარეს ბავშვების ხმა.

— აბა ვინ, ვისკენ იყოს?—თქვა ლაღომ.

ყველანი გაჩერდნენ და ერთმანეთს თვალი გადაავლეს.

— არჩევანი მე—ჟოზეფინა მე.—ამაყათ დაიძახა ლაღომ. ჟოზეფინა კეკლუცათ გადახტა და ამოუდგა გვერდში ლაღოს.

— ვის გინდა არადანი?—იკითხა ისევ ლაღომ.

ყველამ მე მომპაპრა თვალი, თითქოს ეს საპატო ალაგი მე მეკუთვნოდა. თუმცა არ ვიცოდი რას ნიშნავდა სიტყვა არადანი, მაგრამ ისე მივხდი რომ ერთი ვინმე უნდა ამერჩია ჩემსკენ და მეც გაბედულათ დავიძახე — არადანი მე—ასმათი მე. სწრაფათ გადმოცანცალდა შავთვალა ცქრიალა ასმათი და ამომიდგა გვერდში. ის რვა წლის იქნებოდა. შეშინებულ შვლის ნუკრივით იხედებოდა ხან ჩემსკენ და ხან იქით. თან ძველი კაბის კალთებს ისწორებდა. მე თვალი ავარიდე, რადგან შევნიშნე რცხვენოდა ჩემი. დავასრულეთ, არჩევანი და გავაჩაღეთ ბურთაობა. აღმოსავლეთისკენ ჩემი ლელო იყო დანიშნული, დასავლეთისკენ მისი.

ბევრი ვიხტუნეთ, ბევრი ვაქიჩავეთ ერთმანეთი მარა ბოლოს მაინც ლაღომ გაიტანა ლელო.

მოქანცული დავსხედით ისევ ცაცხვის ძირში. ჩემი მეტოქე დიდხანს ყოყაჩობდა თუ როგორ მოიტაცა ბურთი. ის თავმომწონე ბიჭი იყო. ტანზე სუფთა ტილოს ბლუზა-შარ-

ვალი ეცვა და თავზე კაკარდა მიკრული რუსული ქუდი ეხურა. ეს მისი მორთულობა ამტკიცებდა, რომ ერთ-ერთ სკოლის მოწაფე უნდა ყოფილიყო. ჩემი ფიქრები სრულიად გამართლდა. ის მართლაც აღმოჩნდა სახელოსნო სკოლის მოწაფე, სხვა ბავშებიდან სავსებით განირჩეოდა გამბედაობით და ბუნებრივი დაურცხვენელი ლაპარაკით. ის მომიახლოვდა და წყნარათ მითხრა:

— შენ, ძამია, სწავლობ სადმე?

— გიმნაზიაში. — მიუგე. — შენ?

მან თავი უკმაყოფილოთ გაიქნია და თვალები მოელრუბლა. სად ვიქნები? — პირმიბრუნებულმა ჩაილაპარაკა. მერმე მომიბრუნდა ისევ და ღიმილით მკითხა:

— იქნება კარგი წიგნები გაქვს წამოღებული?

მე მაშინვე გავექანე სახლისაკენ და დიდი ამბით გამოვიტანე ჟურნალები და სხვა სახელმძღვანელო წიგნები. ბავშვებმა ცნობის-მოყვარეობით დაუწყეს წიგნებს თვალიერება... ზოგიერთმა მათგანმაც იცოდა კითხვა. ზოგი ადგილობრივ სკოლის მოწაფენი იყვნენ და მათთვის უკვე გაეცნო მასწავლებელს „ჯეჯილი“ და „ნაკადული“. ქაბუკა არ ერეოდა ჩვენს ამბებში. ის გაბუტული იჯდა ცაცხვის აროხვილ ძირებზე და გამწყრალ ანგელოზივით იცქირებოდა. ავიღე რამოდენიმე სურათი და მიუტანე. ქაბუკა გამზიარულდა. იმ წამსვე გააფინა სურათები და დაუწყა თითებით თვალიერება. ჩვენ დიდხანს განვაგრძეთ ლექსების კითხვა. ერთი საათის განმავლობაში ორი ლექსი ისწავლა ასმათმა. ისე გრძნობიერათ კითხულობდა, რომ მსმენელი ალტაცებაში მოჰყავდა. ასმათმა სრულიად არ იცოდა ანბანი მარა სამაგალითო სწორი სიტყვის გამოთქმით სწავლობდა ჩემგან წაკითხულ ლექსებს, და მერმე ერთი ორათ იმეორებდა. თითოეულ ხელის გამღაზე, ან ტანის რხევის დროს თავის დაფლეთილ კაბის კალთებს ფალას-ფულასს გააფრიალებდა, მარა ეს სრულებით არ აუშნოებდა მას. პირიქით უფრო იერს ფენდა მის შელის ნუკრივით მოღერებულ ყელს და გიშრის ტბასავით მოელვარე თვალებს. საღამოს ბინდი რომ დაეცა, ბავშვები დაიშალენ და თავიანთ სახლებში წავიდ-წამოვიდნენ. ლაღო კიდე დიდხარს ღარჩა ჩემთან, თან წიგნებს არჩევდა, თან მესაუბრე-

ზოდა სოფლის ცხოვრებაზე და ზნე-ჩვეულებზე. წასვლის დროს ვთხოვე, მეორე დღეს კიდევ მოეყვანა ამხანაგები და მოსულიყო. მან გადაჭრით უარი მითხრა. სოფლის ბავშვებს საქმის დღეს არ სცალიანთო.

IV

მეორე დღით ფანჯარაში გავიხედე და რაკი ისევ მშვენიერი კისკასი დღე იდგა, ისევ აღრე ავდექი. გავედი ეზოში, მერცხლების მომზიბლავი ჭიკჭიკით და ფრინველთა დაუსრულებელი ჟივილ-ხივილი ამხიარულებდა მიდამოს. ზურმუხტ-ფეროვანი მდებლო დამსხვრეულ ბროლივით ციმციმებდა ამომავალ მზის მოკამკამე სხივებზე გულ-გადაშლილი.

კესოს ძროხები მოეწველა და საბალახოზე მიდენიდა.

— ასმათი არ ამდგარა?— ვკითხე.

— ასმათი წისკვილის ასაშვებათ წავიდა. ჩქარა მოვტრი-
ალდი წისკვილისკენ გასაქცევათ, მარა კესომ შემეჩერა.

— წამოდი ჩემთან, ძროხას მივდენი ტყეში და შაშვის ბარტყი თუ ვნახე დაგიჭერ. სიხარულით აღფრთოვანებული ავედევნე კესოს და ორთავე წავედით ტყისაკენ. ბჰის კართან ასმათიც შემოგვხვდა. კიდევ უფრო ამიტოკდა სიხარულით გული. მეგონა ასმათიც ჩვენთან წამოვიდოდა. მაგრამ ჩემი სიხარული ამაო გამოდგა: კესო გაუწყრა ასმათს რათ დაივინა-ნეო და ეზოს დასაგველათ გაგზავნა. ასმათი კარგა ხანს იდგა ერთ ადგილას. ეტყობოდა იმასაც ძალიან უნდოდა ჩვენთან წამოსვლა. ბევრჯერ მოვხხედე უკან, მეწყინა, გული დამიმძიმდა და ჩემს სიხარულს რალაც შავი მანდილი შემოეფარა. უსიტყვოთ გავიარეთ დაბურულ ტყის წვრილი ბილიკი და გვედით ტრიალს მინდორში, რომელსაც კესო სუფსის პირის მერეს ეძახდა. აუარებელი საქონელი მოფენოდა მინდორს. მათ შორის ძლიერ მომეწონა პატარა კვიცები. ისე დაკუნტრუშობდნენ მინდორზე, რომ არ ვიცი როგორ ბედნიერათ ჩავსთვლიდი ჩემს თავს იმ წუთში რომ ერთი მათგანი ჩემი საკუთრება ყოფილიყო, წამომეყვანა სახლში. კესომ ნაღვლიანათ გადახედა ფართე მინდორ-ველს და მწარეთ ამოიკენესა. მერმე მობრუნდა ჩემსკენ და დამაშტერდა. თითქოს უნდოდა მისი ამოკენესის მიზეზი ჩემთვისაც გაეხიარებია.

— იცი, გოგილა— კოტა სიჩუმის შემდეგ მითხრა.

— სხვუმის ეს მინდვრები სულ ყანებათ იყო დათესილი. ამ დროს სიმინდს თოხავდენ და გაცხარებულ ნაღურს მღეროდნენ. აი, იქ, იმ ხის ძირთან ახლოს ჩვენი ყანა იყო. შარშან ამ დროს იქ ასმათს სადილი მოჰქონდა მამა მისთან, მუშაობის დროს თავს აქცევივდა ათასნაირ ამბებით. ხან თუთუნის ცეცხლს აუნთებდა კვეს-აბედით, ხან სიცივიდან ცივ წყალს მოუტანდა და დაღევის შემდეგ სახეზედაც მოუშხაუნებდა. ზამლობაზე მეც წამოვიდოდი. ზარმელს ჩამოვიტანდი. დაესხდებოდი ერთათ, თან ზარმელს შევექცეოდი, თან ვლაპარაკობდით კარგ-ავზე... უფრო კი ჩვენს მომავალზე. ვზრუნავდით შვილებისთვის და შეეხაროდით იმათ აღზრდას. ასმათი ძლიერ უყვარდა მამას. ხშირად იტყოდა: სულ რომ ხელის გულზე ტყავი ავიძრო და ზურგზე ბოლი ვიდინო, ასმათი მაინც უნდა გავზარდო კლასშიო. განსვენებულს ნამეტანი მოსწონდა განათლებული ქალები, ხშირათ მომიყობოდა ქალაქის ამბებს.

— ქალაქის ამბები რა იცოდა?

— დაცოლშვილებამდი ის ქალაქში მუშაობდა როტშილდის „ზაოდში“. როცა ჩვენ შევეუღლდით, დაეთხოვა მუშაობას და ოჯახს მოჰკიდა ხელი. მაგრამ ისევ ხშირათ მოიგონებდა ქალაქს და იტყოდა: იქ სინათლეა—აქ კი სიბნელებაო. თანაც დაუმატებდა. როცა შვილები მოიზრდებიან, ისევ ქალაქში უნდა გადავსახლდე, თორემ სოფელში რა ხეირი დაეყრება ბავშვებსაო. ოხ, რა ბედნიერი ვიყავით, გოგილა, როდესაც ქალაქში გადასახლებაზე ვოცნებობდით და შვილების აღზრდაზე! ახლა რაღა ჩვენი სიცოცხლე, ჩემო გოგილა, ჩემს შვილებს ყველაფერი მოესპო...

კესოს ცრემლები გადმოსცვივდა თვალებიდან, ხელები ზევით ააპყრო და საშინელი მღელვარებით წარმოსთქვა: ღმერთი მოსპობს იმათ, ვისიც მიზეზით ასე განადგურდა მთელი ქვეყანა. ამ ლაპარაკში კიდევ მივახწიეთ იმ ხესთან, რომელიც ხუთი წუთის წინ თითით მიჩვენა. კესო დაღვრემილი მიეყრდნო ხეს და ისევ ნაღვლიანათ გადახედა ყოველ მხარეს.

— ღმერთო, ღმერთო, როდის დაგვიბრუნდება მშვიდობიანი ცხოვრება?

— სხვებმა რატომ აღარ დათესეს წელს ეს ყანები?

— ვინ დათესდა, ჩემო კარგო! თუ ვინმე ახალგაზრდები იყვენ სოფელში, ყველა წაიყვანეს. და კიდევ მიწის პატრონებმა დიდი საყანული მოგვთხოვეს. მოსავალი ვინ იცის იქნება თუ არა.

— თუ მოსავალი არ იქნება, ალბათ საყანულსაც არ გადაიხდით!

— ამ პირობით არ დაგვათესიებენ. მათთვის სულ-ერთია მოვა მოსავალი თუ არა. საყანულს ფულათ გვთხოვენ რას დაგიღვევენ . .

— ეს რა უსამართლობაა!. განცვიფრებულმა წამოვიძახე.

— ვინ ეძებს სამართალს. ყველა თავისთვის ზრუნავს, ერი თუ ბერი. სხვისი კუჭის ტკივილი სხვას რა ენაღვლება... ხელის ჩაქნევით თქვა კესომ და გამობრუნდა შინისკენ. მე სრულიად გადამავიწყდა ჩიტების ძებნა. კესოს ცრემლიანმა თვალებმა და ცხოვრებისადმი საყვედურმა მრავალი ახირებული ფიქრები დამიტრიალა თავში. ისევ გამოვიარეთ ტყის ბილიკი, არც კი შემინებადეს ჩიტებისთვის. თუმცა ყოველი ფეხის ნაბიჯზე მესმოდა მათი ჭიკჭიკი და ფრთების ფართხუნი. ეზოში რომ შევედით, კესო ფეხ აჩქარებით წავიდა სამხარეულოსკენ. დედა კიდევ არ ამდგარიყო. ბებიას [დაესვა თინა მუხლზე და კიბეზე ჩამომჯდარიყო.

— რატომ ამდგარხარ შვილო ასე ადრე?!. მისაყვედურა ბებია.

მე საჩქაროთ გავიარე აივანი და შევედი ოთახში. ამოვალაგე წიგნები, ავარჩიე დედაენა და რამოდენიმე რვეული. გადავწყვიტე ასმათისთვის წერა-კითხვა დამესწავლებინა და ჩემი ჟურნალებიც მისთვის მეჩუქებინა. როდესაც დედას გაუზიარე ჩემი გადაწყვეტილება, დედამ გამილიმა და ასე მითხრა: „კარგი ნასაქმობი არ დაგეკარგებაო“ დედის ალერსმა ძლიერ გამათამაშა. დავრწმუნდი მართლა დიდ საქმეს ვაკეთებდი. საუზმის შემდეგ გადაუშალე ასმათს დედა-ენა და დავაწყებინე ანბანის სწავლა. არასოდეს არ დამავიწყდება, როგორ შეხვევოდა და ხელებს მიკოცნიდა, როცა გამოუცხადე ასმათს კითხვა უნდა გასწავლო მეთქი. იმ დღიდან ყოველ დღით ვმაცადინობდი ასმათთან. საღამოობით ლაღოსთან დავდიოდი ყანაში და ვეხმარებოდი იმდენათ, რამდენადაც თავს ვირთობდი. ლა-

დოს უფროსი ძმაც ომში იყო გაწვეული. მთელი ოჯახი მის ანაბარას იყო, მაგრამ ყოჩალი, შრომის მოყვარე ლადო მაინც ასწრებდა ყოველ დღიური საქმის მოთავებას, და ერთ საათს დღეში ჩემთან ატარებდა. საღამოობით. ისე შემეჩვია ტყეებში, კლდეებში და ქალებში სიარულს, რომ უკანასკნელ ხანებში სრულიად აღარ მეშინოდა მოწყენილ მყუდრო მიდამოების. ლადომ იცოდა ყოველი ხის ძირი, ყველა ჩიტის ბუდე, ბარტყები, მარა არასოდეს ხელს არ ახლებდა პაწაწინა ჩიტუნებს. მე ძალიან მიყვარდა ბარტყების ქერა; ლადო ყოველთვის წამართმევდა, შამომავლებდა თავზე და გაუშვებდა. თან საშინელი ბრაზით დამიპაქუანებდა „რა უფლება გაქვს ღვთის გაჩენილ სულდგმულს სიკოცხლეს უსპობო“. მე ენასაც ვერ შეუბრუნებდი, რადგან ვიცოდი, ის მართალი იყო. მართლაც რა უფლება მქონდა დამემწყვდია და დამეხრჩო პაწაწინა ჩიტუნები? მე ხომ არ მიმიცია მათთვის სიკოცხლე! მხოლოდ უკმაყოფილოთ შევხედავდი ლადოს. მეზარებოდა ის რომ ქუქუქანს დაიწყებდა. მზისგან გარუჯული სახე ცეცხლივით აენთებოდა, თვალები გადმოეკაკლებოდა და რაღაც ველურ არსებას დაემზგავსებოდა. ვინ იფიქრებდა იმ დროს მასში თუ რაიმე ადამიანური გრძნობა მოიპოვებოდა. მიუხედავად ამისა მისი გრძნობა ქემმარიტათ ადამიანური იყო.

V

ასმათმა ძლიერ მალე ისწავლა წერა-კითხვა. უკანასკნელ ხანებში ის თამამად კითხულობდა პატარა მოთხრობებს. კესო სიამოვნებით უსმენდა და სასოებით მლოცავდა. აგვისტოს უკანასკნელ რიცხვებმაც მოატანა. ლადო ჩემზე ადრე წავიდა სოფლიდან. მისი წასვლის შემდეგ ქალებში აღარ წავსულვარ, არც ტყეში და არც ყანებში. მოწყენილი ვიჯექი და სულ ვევედრებოდი დედას ჩქარა წამოვსულიყავით ქალაქში. ჩვენი წამოსვლის დღემაც მოაწია. როცა მეურმემ ბარგი გადმოაწყო ურემზე, კესომ გაიხმო დედა ჩემი და ცრემლებით შეევედრა: ჩემი საცოდავი შვილების მადლიზა მიშოვნე რამე ადგილი ქალაქშიო. დედა მოსამსახურის ადგილის შოვნას დაჰპირდა, მარა კესომ გადაქრით უარი განაცხადა მოსამსახურის ადგილზე. დილით საღამომდის ვიმუშავებ, მხოლოდ საღამოს ჩემს ნებაზე უნდა მევისვენო და ბატონის ბრძანების ქვეშ ყოფნა არ შემე-

ძლიაო. დედაც დაპირდა, გამოვძებნი რამესო. ბებიას რომ გამოვეთხოვეთ და ურემი დაიძრა, უცებ იფეთქა ჩემს ძარღვებში რალმაც... თვალები ცრემლებით ამევსო. მაშინ ვიგრძენი რომ დიდხნით ვტოვებდი სოფლის მშვენიერ ფერადოვან ბუნებას; თან გულს მიკლავდა ასმათის მოწყენილი თვალები, ბებია ჩემის კრუსუნი და კესოს ცრემლები. განა აღვილია ორსამ თვეს ხალხთან გაატარებ და მერმე უცებ დაშორდები! ლაღო ხომ სიზმარით დარჩება ჩემს მეხსიერებაში. არავისთან არ განმიცდია ისეთი ამხანაგური გრძნობა, როგორც ლაღოსთან...

გოგილამ დაასრულა ზაფხულის ამბები და ცნობის მოყვარეობით გადახედა მის პირველყოფილ მასწავლებელს, რომელიც ხშირად ნახულობდა მას და მამაშვილურად ესაუბრებოდა ამ ცხოვრების სიავ-კარგზე.

უკანასკნელს მოხრილ წარბებს ქვეშ მოსხო თვალები სრულიად ჩაღრმავებოდა და სახე გაფითრებოდა. ჭაღარა თმა ყალყზე შესდგომოდა, ეტყობოდა ის ამ წუთში სავსებით შეეჯაქვა შორეულ ამბებს.

გოგილა მოუთმენლად მოელოდა მისგან რაიმე სიტყვას მისი ნაამბობის შესახებ, მაგრამ ამაოთ, ის ისევ სდუმდა.

ყმაწვილმა ველარ მოითმინა ეს მისი ღუმილი და უნებლიეთ, თავის დამოუკიდებლათ წამოიძახა:

— მე როცა მასწავლებელს გავათავებ უთუოდ სოფლის მასწავლებლათ წავალ... მასწავლებელი უცებ გამოერკვა ფიქრიდან და ღიმილით წარმოსთქვა:

— ძლიერ კარგი აზრია... სანათი იქ უნდა ანთო, სადაც საჭიროა...

ოთახში ისევ ღუმილი ჩამოვარდა. მოწაფე და მასწავლებელი დიდხანს შესცქეროდნენ ერთმანეთს უსიტყვოთ. ღია ფანჯრიდან ნელ-ნელა უბერავდა ღამის სიო, და მსუბუქ ფრთებს ფრთხილათ უფათურებდა ორთავეს ტუჩებზე, თითქოს ორთავეს სტაცებდა გულის ფიქრებს და ერთმანეთზე გადახლართულს სწრაფად მიაქროლებდა ზევით მოკამკამე მთვარისკენ, რომელიც მშობლიური ალერსით დაჰყურებდა შორიდან იმათ ფიქრით მოცულ მდუმარე სახეს.

გაჭიას ცრემლები.

მ დროს, როდესაც მიჩუმებულ ქალაში აქა იქ შერჩენილი ფოთლები უკანასკნელ ჰიმნსა თხზავდნენ და ჰიმნთან ერთად კენწეროებზე მწარედ ცეკვავდნენ, პაწია მგზავრმა მთის გადმოღმა გადმოუხვია, ბილიკს გამოჰყვა და ქალისაკენ გამოეშურა.

თეთრ ქათიბში გამოხვეულს, ზურგზე გულა წამოეკიდა, ხელში ყავარჯენი დაეჭირა და ყურებს აცქვეტილი დაბლა ქალისაკენ სწრაფად მოაბიჭებდა.

— თითქოს გზას მივლევ, მაგრამ რა მომდის... ველარა ვცნობ, ნუ თუ ეს არის?!. წარმოსთქვა იმან, როცა ღელე გამოიარა, შემდეგ მალლობზე კუნელის ჯაგთან შეჩერდა, მოქანცული ყავარჯენს დაეყუდა და აქეთ-იქით მიმოიხედა.

ქალა მართლა სულ მთლად გამოცვლილიყო: გაზაფხულზე უცხოდ მოხმაურს, ათასი ხმების შემთხველს, ახლა მწუხარესავით ფერი წასვლოდა და უცნაურათ სდუმდა. მაგრამ ზოგჯერ კი მის სიღრმიდან ყრუ გუგუნევით რაღაც ხმა მოისმოდა და ის წამი იყო, როდესაც ახლო-მახლო ბუჩქები შეშფოთებულევით წრიბინებდნენ და ისევ მალე ყრუვდებოდნენ. ხან იმ უცნაურ ღუმილის დროს კენწეროდან უცებ ფოთოლი მოსწყდებოდა, სადმე ოდნავ დაიჩურჩულებდა და სულს განაბავდა.

ერთი სიტყვით ის არე-მარე შემოდგომის ეამს ობოლ-ობერს წაავავდა. ცოცხალი არსება არსადა სჩანდა, მხოლოდ ერთ ალაგას იფნის ტოტზე თოკივით გაბმულ სვიაზე აბუზუ-

ლი ნიბლია შემჯდარიყო და ისიც მწარედ დაფიქრებულად
ლა ქანაობდა.

კურდღელი აქეთ-იქით აშტერდებოდა, თითქოს სცნობდა, მაგრამ იმავ დროს გულსა და თვალს არ უჯერებდა. ბოლოს წყალ გაღმა მხარ-თემოხედ მიწოლილ ბებერ ნერგს რომ თვალი მოჰკრა - უცებ ყველაფერი გაახსენდა და გული უფრო სევდით აევსო. იმან შუბლზე ხელი ჩამოიფარა და აცრემლებული თვალებით ძლივს წარმოსთქვა:

— ჰო, ის არის, ის... ჩემი სამშობლო, ჩემი ძვირფასი მიდამო... აგერ კვრინჩხის ბუჩქიც, შინდი და თხილი მეგობარსავეთ ერთმანეთს რომ გადახვევიან, აგერ წიფელიც.

იქ დავიბადე, იქ ამეხილა თვალები; მზის მშვენიერმა სხივებმა პირველათ იქ შემომცინეს, ცის ლურჯმა სიღრმემ პირველათ იქ გამაოცა; აგერ, იქ, ქოლგასავეთ გაშლილ ხის ქვეშ, განვიცადე პირველი ჩემი სიხარული და განცვიფრება, როდესაც სიოს დაბერვამე ფოთოლით ჩურჩული და მათი ცეკვა რომ შევამჩნიე. აგერ ქვემოთ ის ტოტიც... ისევ წყალს ეალერსება, ხან სარკის მსგავს ლამაზ სახეს უკოცნის, თან მის ტალღებს ისე ჩაჰყვება, თითქოს ისიც მასთან ერთად შორს, სივრცისკენ ესწრაფება, ხან ზევით თამაშობით ამოხტება და მუდამ ასე ეალერსება, რადგან უყვარს, ალბად ძლიერ უყვარს მოჩუბჩუხე, ტკბილი მოზღაპრე ანკარა; მაგრამ მაშ ვის, თუ მაგას არ უნდა უყვარდეს ეს არე-მარე, რადგან თითონ ყველასაგან საყვარელია. მზე მუდამ მისთვის მოლხენილია, ქვეყნის ამბავიც წყლის ტალღებიდან შეუძენია; გაზაფხულზე ია უწინ მაგას უკმევს სურნელებას, სოსანთა ჯარი გარშემო დარაჯებათ მას უყენია; ნაზი ხვართქლა უწინ მის კენწეროებს შემოეხვევა და თავისი სინაზით მეტად უმშვენებს იმას მწვანე კალთებს... მას უნდა უყვარდეს თავისი სამშობლო, ნათესაობა, მზეცა და მთვარეც... მაგრამ მე... მე რალად მიყვარს, ესე ძლიერ რად ვიტანჯები, ამ არე-მარეს მოშორებული, როცა სამუდამო სიმწარე აქ გამოვცადე? რად უნდა მიყვარდეს, რად, იმ დღის შემდეგ?.. ძლივს ლა წარმოსთქვა კურდღელმა, და ამოდულდა. ცოტა ხანს ასე იტირა, შემდეგ მრავალ-ძარღვას ფოთოლით თვალები მოიწმინდა და ისევ ჩუმად განაგრძო:

— პირველათ კი შორს გავექეცი, შევაჩვენე აქაურობა,

გაჩენის დღენი დავიწყებულე და დავიკრულე, მაგრამ უცხო მხარეს რომ ვერ შევეთვისე? ბევრი თავში ვიეც, მაგრამ ვერ გავძელ, გიჟივით გამოვეშურე, მინდოდა ერთხელ კიდევ შორიდან თვალი მომეკრა და ისევ წავალ, შორს, შორს უგზო უკვალოთ გადვიკარგები... არასოდეს აღარ ვიხილავ და არც თვალით დავენახვები ჩემს მიდამოს, ჩემს სამშობლო არე-მარეს. იმიტომ რომ ღირსი არ არის, ღირსი არ არის, რომ ესე ძლიერ მიყვარდეს, რადგან ასე მომატყუა და სამუდამოთ ასე უღვთოთ გამამწარა. ჯერ სიცოცხლე, ისე დიად ბედნიერებათ მომალანდა და ჩემი უაღრესი ბედნიერება სამუდამო ტანჯვათ და შიშად გარდამიქცია.

აგერ ის ბუჩქი, ის ხეც ისე წამოკუზული...

იქ, იყო, რომ დედაჩემი მზის სხივებზე რაღაც ზღაპრებს გვიამბობდა, მწვანით შემოსილ არე-მარეს, მის სილამაზეს და მშვენიერებას მზის ძლიერებას აწერდა და თან ლხენით გვარწმუნებდა, რომ ყველანი მისი შვილები ვართ, რომ მას უყვარვართ და სიცოცხლე და სიხარული მისთვის მოგვცაო. ბევრი რამ არა შესმოდა რა, მაგრამ მხიარულ დედას რომ უცქეროდი, იმის აღერსს რომ ყურს უგდებდი და გარემო მშვენიერებას ვხედავდი, ისეთ სიხარულს განვიცდიდი და ისე ვიყავ ბედნიერი, რომ მეც ძლიერ მინდოდა ისეთი ლოცვა მემღერა, როგორც იმ წამს გარშემო ყველა მღეროდა—ბალახი, ფოთლები და პატარა ბელურები, სუყველა იმ წამს ძლიერ მიყვარდა და ყველა ჩემი მეგონა... აღარ ვიცოდი რა მეთქვა, აღარ ვიცოდი სიყვარული ყველასათვის ისე ძლიერ როგორ მეგრძნობინებინა, როგორც იმ წამს მე განვიცდიდი და სწორედ ის იყო მიზეზი, რომ იმ წამს ერთ ალაგას ვერ ვისვენებდი; ხან პეპელასაკენ გავქანდებოდი, როცა ის აღისფერ კაბით გამოქიმული იქვე შრომანას სტუმრათ ეწვეოდა, ხან ბუერას ფოთოლზე მოციმციმე ცვარს ვეთამაშებოდი, ხან წყალში ჩაშუქებულ მზეს ვეაღერებოდი და ვკოცნიდი, ხან ისევ დედასთან მივირბენდი, რომ ქვეყნის მშვენიერებაზე ერთი ზღაპარი კიდევ ვთქვა, მაგრამ სწორეთ იმ ჟამს, როდესაც ის ხის ძირს ცალი ხელით პირს იბანდა და ცალი ხელით მზებზედ მიჩვენებდა და მეუბნებოდა, რომ მზე მუდამ ასე მხიარული და მოსიყვარულე იქნებაო—უცებ რაღამაც იქეჭა, დედა ბუჩქებისაკენ გადმოვარდა და მისი თერთრი ქათიბი წითლათ შეიღება. ის ლა მახსოვს, რომ მის ლა-

მაზ სახეს უცებ რალაც მოუვიდა და საშინელებათ შეიცვალა. ერთი თვალი გაუდიდდა და გამოუცდელმა რომ ჩაეხედე, შიგ გამოსახულ მზესთან ერთად რალაც შავ-ბნელი ვიხილე და ჩემი უბედურებაც იქიდან ამოვიკითხე, შორით გამფრთხალმა შემდეგ საღამოზე გონება ძლივს მოვიკრიფე და გამორკვეულმა უცხო ადგილას აქეთ-იქით რომ მივიხედე — ისეთი მარტოობა და შიში ვიგრძენ, რომ თავში უცებ რალაცა დამეწვა. ისევ ჩავჯექე, თვალი დავხუჭე და უეცრად მოღიმარი დედაჩემი დავინახე. ხელი წავატანე, დედა-მეთქი, მე სულელმა გიქივით წამოვიძახე, მაგრამ თვალი ისევ რომ გავახილე, ისეთი ძლიერი შიში განვიცადე, რომ ისევ დედის სახელს მივმართე. მაგრამ მარტოდ-მარტო გზა აბნეულს შორიდან მხოლოდ ფოთლები გამოიმეხმურენ.

შემდეგ წყლის ჩუხჩუხი შემომესმა და თითქოს იმან გამამხნევა, დაბლა, დაბლა ჩამოვედი, თრიმლს გავყე და ნაცნობ ადგილას, რომ მიუახლოვდი მე უგზურმა დედას ისე ჩუმათ გავძახე. არა მჯეროდა და ან რა ვიცოდი ყოველივე ის რას მოასწავებდა. მაგრამ როდესაც შიშისაგან სულ შეხუთულმა დედას კიდევ ჩუმათ გავძახე, არა მჯეროდა და ან რა ვიცოდი ყოველივე ის რას მოასწავებდა. მაგრამ როდესაც შიშისაგან სულ შეხუთულმა დედას კიდევ გავსძახე და სიბნელეში რალაც ბორბოტი და საშინელი სიჩუმე ვიგრძენ — ყოველი ბეწვი ყალყზე დამიდგა, ყელში რალაც მომეზვინა და მაშინ კი ტირილი დავიწყე. არ ვიცი რამდენხანს ვტიროდი, ვიცი მხოლოდ ის, რომ გული მაინც არ მიჯერებდა, და ამისათვის წყლის ნაპირას ბუჩქებს კიდევ მიუახლოვდი და ძებნას მოვეყე. გამწარებული ყოველ ბუჩქ ქვეშ ვიხედებოდი და ჩუმათ ტირილით დედას ვუხმობდი. მაგრამ როდესაც ერთ ადგილას მთვარის შუქზე მხოლოდ პაწია სველი ადგილი დავინახე — ყველაფერი მოვიაზრე და გავიგე. თან ისეთმა შიშმა ამიტაცა, რომ თვით ჩემი ჩრდილი მტრად მომელანდა... იქაურობა ისე შემძულდა, რომ წყველა-კრულვით სამუდამოთ მივატოვე.

მას შემდეგ დავძრწივარ ქვეყნად, აღარაფერი არა მჯერა, არა მიყვარს რა და თვით ჩემი თავი ჭირივითა მძაგს.

ზოგჯერ კი, როცა სიზმარში ჩემს არე-მარეს და დედა-

ჩემს ვხედავ თითქო ისევ ვსხვანაირდები, გული ისევ სიხარულით მევისება, ქვეყანა ისევ ძლიერ მიყვარს და სული იმით მითბება, მაგრამ გამომეღვიძება თუ არა ჯოჯოხეთურ ტანჯვას განვიცდი; ვტირი, თავს ვიკლამ ტირილით და შემდეგ რომ დავიღალალები ყველაფერი ისევ მტრათ მელანდება და მეშინიან, ძლიერ მეშინიან...

იმ დღეს უცხო ტყეში ხეტიალის დროს ჩირგვებ ქვეშ დადლილს რომ ჩამძინებოდა; აგერ ის ბუჩქი და ეს არე-მარე უცებ სიზრმით ისე ცოცხლათ და ისეთი თვალ-წარმტაც სახით მომელანდა, რომ გულმა სიხარულით ძგერა დამიწყა და კიდევ გამომეღვიძა, გულში ისეთი სითბო ვიგრძენ, თან შენი ნახვა ისე ძლიერ მომწყურდა, რომ ველარ გაველ, ვერ მოვითმინე და გადავწყვიტე შენი გზა-კვალი ისევ მომეძებნა.. თუმცა შეგაჩვენე, გულით დაგწყევლე. მაგრამ აი, ხედავ, ისევ მოველ, მოველ რომ ერთხელ კიდევ დაგინახო და ისევ წავალ... მთელ დედა-მიწას შემოვივლი, იქნებ ვინმემ მიმახვედროს და მასწავლოს ესე უბედური რად შევიქენ, ვის რას უშავებ, რომ ყველაფრისა ასე ძლიერ მეშინიან?!.

ან დედა-ჩემი, ჩემი საყვარელი, უწყინარი დედა რისთვის მომიკლეს, რად დამაობლეს?!. იმას ხომ თავის დღეში არავისთვის ვნება არ მოუტანია; იმას მთელი ქვეყანა, მზე, ვარსკვლავები, ლამაზი ყვავილნი, მორაკრაკე წყარო და ეს ბუჩქები ისე უყვარდა, ისე ძლიერ უხაროდა მათი მზერა და სამაგიეროდ ისე უღვთოთ კი მომიკლეს. ერთი მითხარ, მიპასუხე: ვის რა დაუშავა, ვის რა მოჰპარა, ვის რა შეუქამა, რომ ასე გაგვაუბედურეს?!..

ამდენი ხანი დავდივარ, ამდენი ხანი დავებეტები, ყველას ამას ვკითხავ, მაგრამ არავინ კი პასუხს არ მაძლევს.

თუმცა კი ვინ რას მეტყვის, ვინ რას ამიხსნის, როდესაც უცხო ქვეყნად გამოქცეული იქაც მრავალჯერ ვხვდები ამ გვარ უბედურებას; მრავალჯერ მესმისი სხვის კვნესა და ჩივილი.

იმ დღეს უღრან ტყეში ხეტიალის დროს ისეთი ცუდათ შევიქენ, რომ კინაღამ ბოლმამ დამახრჩო. ის იყო ტირილი უნდა დამეწყა, რომ წიფლის ხილამ გულსაკლავი მოთქმა შემომესმა და ძალა უნებურათ ხმა გაკვინდე და ყური დაუგდე.

საწყალი გვრიტი თავ-პირს ითქვეფამდა და მწარეთ მოსთქვეამდა:

— ძერამ ლიღველი ბარტყები მომტაცა, ჩემი საბრალო პაწია შეიღების უმანკო სისხლით ნისკარტი შეიღება და ჩემი ცოდო დაიდოვო. ვაიმე გულ-მუცელი მეწვის სიმწარით, მიშველეთ რამე, თქვენი ჭირიმეთო...

მე გულმა ვერ მომითმინა, ბუჩქიდან თავი გამოვყავ და ზემოთ შევიხედე, რომ ჩემნაირ ცეცხლით გამწარებულ გლოვია-რესთვის თვალი მომეკრა, მაგრამ ამ დროს რაღაც სევდასავით დიდმა შავმა ფრინველმა საიდანღაც წამოუარა და მეხივით თავზე დაეცა. გვრიტმა მოასწრო გამოსხლტომა, ფრინველიც ფრთების ტყლაშუნით შურდილივით უკან დაედევნა; გვრიტი მალლა-მალლა მიფრინავდა, მტერი კი სულ გარს უვლიდა და ცდილობდა წინ როგორმე გაესწრო და შემდეგ ზემოდან მონზღვრეული ზვაივით ქვეშ მოეტანა. მაგრამ ისედაც სუსტი და მერე მწუხარებისგან მოღლილი გვრიტი განა თავის დაცვას დიდხანს შესძლებდა? მიუახლოვდებოდა მტერი თუ არა, საბრალო მსხვერპლი ერთს გულ საკლავათ დაიქვივლებდა და უკანასკნელი ძალ ღონით ზემოდ რომ აუსხლტებოდა, ის დაწყევლილი და სისხლის მსმელი, ფრთებს უფრო მძლავრათ დაიქნევდა და როგორც კარგი მაცეკვავე გარს ისე შემოუბრუნდა. გვრიტი მალე დაიღალა, დაბლა დაეშვა, დანგრეულ კოშკისკენ თავ შესაფრათ დაეშვა და მტერსაც სწორედ ეს უნდოდა: ერთი კი ისარივით წამოვიდა და ზურგზე რომ პრქყალები ჩაუჭირა, საბრალო გვრიტის ბუმბულმა ჰაერში აქეთ-იქით ფრიალი დაიწყო. საშინელი გმინვა-ჰყვილი გაისმა ლურჯ და ღრმა ცის კამარაში. მე ისე ძლიერ შემეზარა, რომ ყურებზე ხელი დავიცე და იქვე ხშირ ბუჩქს შევეფარე, რომ საზარელი სურათისთვის თვალი ამერიდებინა, მაგრამ მე უბედური იქ უფრო საშინელ სანახაობას წავაწყდი: იმ შეჩვენებულ, ჩემი კარის მეზობელ თრითინას სადღაც მწყრის ბარტყი დაეჭირა და მიყუდრებულ ადგილას ისეთს ახრამუნებდა, რომ კინაღამ ჭკუაზე შევცდი. აბა იქ რაღა დამაყენებდა, ზარ დაცემული თავ-პირის მტვრევით იმ ადგილას გამოვექეცი და წყაროს პირად ჩემსავით ობოლ ზამბახთან გავქანდი. იმ უცხო ადგილას ის ერთად ერთი კუთხე მეგულებოდა,

სადაც ტირილით დაღლილი გულს ცოტა ოდნავ ვიმშვიდებდი. მოკრძალებით თავ ჩაღუნული ზამბახი ისეთი ლამაზი იყო, რომ იმის მშერა რაღაც შეღავათს მაძლევდა. მეტადრე, როცა მე გულ ამომჯღადარი ვტიროდი ის ისე ნაზათ არხევდა თავს, თითქოს მე თანაგრძნობას მიხატავდა და იმავე დროს სიტყვის თქმას კი ვერ მიბედავდა. მე იმ წამს იმ ადგილას მივაშურე, მაგრამ არ იცი უბედურ ბედზე დაბადებულთა ამბავი — იქ სულ ბოლო მომელო.

იმ დღეს ზამბახის გულითადი მეგობარი, მთელ ტყეში სინარნარითა და სილამაზით განთქმული პეპელა სტუმრათ სწვეოდა და იმ წამს, როცა ის ხავერდის მზგავს ფრთების ოდნავი თრთოლით რაღაც ამბავს უამბობდა, გულ გახეთქილი მეც თავზე წავადექი, მაგრამ სანამ სიტყვის თქმას მოვახერხებდი — უცებ ყვითელ გულა კვირიონამ წამოაუჭროლა, ნემსივით წაწვეტილი ნისკარტი წაჰკრა. ზამბახს კისერი წასწყვიტა და პეპელას ერთ წამს ყლაპანი გაადინა. როგორც კლდე ერთ ადგილას ისე გაეშეშდი... და აი მულამ ამას ვხედავ, მულამ ასე ვიტანჯები. შენგან შეშინებული, ჩემო ლამაზო არე-მარე, შორს გაგექეცი, მთელ ქვეყანას ფეხ-ქვეშ მოვედე, მინდოდა სხვაგან ჰქუა მესწავლა, მაგრამ ყველგან უარესობა ვიხილე... და შეშინიან, ძლიერ შეშინიან... აბა შემომხედე, ჩემზე უბედური განა კიდევ არის ვინმე?!

მე და დედაჩემს შენ ხომ ძლიერ გვიყვარდი, შენი არე-მარე, შენი კალთები ხომ სიხარულს ჰბადავდნენ ჩვენში და მითხარი, მიპასუხე შენგანვე შობილ შვილებსთვის რად შეგშურდა ჩვენი ცოტა-ოდენი ბედნიერება?!

ან ეს მაინც მითხარ, ეს მაინც შემავგებინე — ქვეყანა განა მისთვის გვაჩენს, გულში სიყვარულს იმისთვის გვინერგავს, რომ ერთი-ერთმანეთის მტრობა და სისხლი ვიხილოთ და ასე ვიტანჯებოდეთ?!!

მაგრამ მე არას დროს არ დავიჯერებ... ეს სამიწე გული არ მიჯერებს და ასე ძლიერ იმისათვის ვიტანჯები...

არა, მე ისევ წავალ, მთელ ქვეყანას კიდევ მოვივლი, ყველასა ვკითხამ და თუ ვერ მივხვდი მაშინ შენგან შორით მოვკვდები ობოლი და უბედური... ან კი რად მინდა სიცოც-

ხლე, თუ მართლა ასე იქნება... მშვიდობით ჩემო ლამაზო მტერ-მოყვარე, ჩემო სამშობლო არე-მარევე, წარმოთქვა შორიდან კურდღელმა, უკანასკნელათ ერთხელ კიდევ წყალში მოქანავე ტოტს გახედა და იქაურობას განშორდა.

ფერმკრთალი ქალა კი ტოტების წრიბინით დიდხანს არხედა და ისიც თითქოს ჩუმათ მოსთქვამდა.

ცქვიტი.

კ ა ლ ი ა

კარლ ევალდისა.

(დასასრული)

ოველი კუთხე მწუხარებას განიცდიდა: კალიამ ააწიოკა მიდამოები.

უზარმაზარი სპილოები შიმშილისაგან ღრიალებდნენ, რადგან მათთვის არც ერთი მწვანე ფოთოლი არ რჩებოდა კალიასაგან. არც წყალი იშოვებოდა: ტბები და რუები კალიის მძორით ამოვსებულ

ლიყო, და საშინელი სიმყრალის სუნი იდგა.

პეპლები ბუხები და ფუტკრები იღუპებოდნენ, რადგან განადგურდა მათი მასაზრდოებელი ფოთლები.

იხოცებოდნენ ჩიტუნებიც, რადგან თავისი თავის და ბარტყების გამოსაკვებათ მწერს ველარ ჰოულოზდნენ.

ახალგაზდა კალია-კი სულ წინ, წინ მიისწრაფოდა.

ლამე იყო, როცა კალიები ერთს ღვთისაგან განწირულ მინდორს შეესივნ. მიწა დარიჩინის ფერ ნო:ს დაემსგავსა.

— ახლავე გავსკდები! — იყვირა ერთმა პაწია კალიამ.

— ახლავე გავსკდებით, გავსკდებით, გავსკდებით! იგრი-ალა სხვებმაცა.

და უცებ მინდორში ტაკა-ტაკუცი შეიქნა. კალიები სკდებოდნენ. საკვირველიც არ იყო. ისინი ისე გაიბერენ და ვასივდნენ, რომ კანი მათთვის ვიწრო იყო. მოაწვებოდა თუ არა ახალი კანი ძველს, ეს უკანასკნელი უმალვე იხლიჩებოდა და მზის სინათლეზე ახალ-კანიანი კალიები ხტოდნენ, უნდა გენახათ მეორე ღღეს, როცა კალიამ აღვილი იცვალა, რო-

გორ იყო მინდორი ძველი კანით მოფენილი. ხუთჯერ გამო-
იცვალეს კანი, ხუთჯერ გასკდენ და ყოველ გასკდომაზე სიმ-
სუქნე და სიდიდე ემატებოდათ.

ჰაერი კი მათი ძახილით გამოყრუებული იყო. სულ ამას
ჩიოდენ: საქმელი არა გვაქვს, შიმშილით ვიხოცებითო.

აფრიკიდან ჩრდილოეთისკენ მწვანე ქვეყნებს განსაცდე-
ლი უახლოვდებოდა.

გავიდა ხანი.

ერთხელ კალიები ღამით შეიკრიბენ და უკანასკნელათ
კანის გამოცვლას აპირობდენ. ჩვეულებრივზე მეტი ხმაურობა
იყო ბანაკში ამ ღამეს. მწერი ბლომათ შეჯგუფდა და ფუსფუ-
სობდა. საოცარი იყო, რომ არც ერთი მათგანი საქმელს
არ თხოულობდა. ყველა რაღაც საკვირველ მოვლენას მოუთ-
მენლათ ელოდა. გრძნობდენ, რომ უცნაური ამბავი უნდა
დატრიალებულიყო მათ თავზე და მის შესახვედრათ ემზად-
ებოდენ. დიდრონი შავი თვალებით ხშირათ გადახედავდენ
ხოლმე ერთმანეთს და ჩურჩულობდენ.

— ამაღამ მოხდება ეს ამბავი? იკითხა ერთმა.

— ამაღამ... ამაღამ... ამაღამ... — აზუზუნდა ურიცხვი,
თვალუწვდენელი კალიები.

ერთი კიდიდან მეორემდი ყველა ერთსულოვნობით და
სადღესასწაულო მოუთმენლობით ელოდა არა ჩვეულებრივ
მომავალს.

უცებ... თითქო ვისმე ებრძანებოდა, მწერები ერთბაშათ
გასკდენ.

მაგრამ გასკდომის შედეგი ახლა სულ სხვა გვარი იყო,
ვინემ წინა ხანებში. ამ უკანასკნელათ ძველი კანიდან კარგა
მოზრდილი, ფრთებითა და ქიანურით შემკული კალიები გა-
მოხტენ. ყოველ მათგანს ოთხ-ოთხი ლამაზი, მეტათ ფაქიზი
ფრთა გამოჰყვა, რომელსაც აფართხუნებდენ და ისწორებდენ.

მათი სიხარული კალმით ვერ აიწერება ბზუოდენ, ზუო-
დენ, ქიანურს აქლერებდენ, ფრთებს ატაკაუნებდენ და დაუ-
ლაღავათ ყბედობდენ.

გარიჟრაჟდა. მზეც ამობრწყინდა.

— მშია, მშია, მშია! — წამოიძახა ერთმა.

— გვშია, გვშია, გვშია! — მიბანეს ამხანაგებმა.

ირგვლივ საზრდო გამოღეულიყო. საუბედუროთ კუჭი ყველას გამოკარიღლებული ჰქონდა, კაი ხანია რაც არაფერი ექამათ, მაგრამ ეს ნაკლებათ აღონებდა ღორმუცელა კალიებს. ახლა ისინი უკვე ფრთოსნები იყვნენ და ფრენაც საუცხოვოთ იცოდნენ.

შეისწორეს ფრთები. სამგზავროთ მოეწყვენ. ჰაერი შეისუნთქეს და პატარა ბუშტების მზგავსათ გაიბერენ. ერთმა კალიამ ქიანური მომართა. იმას სხვებმაც წაბაძა და მოკლე ხანში მილიონი ჭიანური აღიღინდა.

და როცა გუნდი ცის კამარას განერთხო, გადასვლელი მინდვრის თავზე სიმღერა გაისმა:

„ჩვენ კალიას ყანებში

ვინ დაუზღვდება წინაო!

კალია სულ მალლა-მალლა მიფრინავდა. ჯერ არავის ენახა ასე შვიდროთ გაქედლილი კალიის ხროვა, რომელიც მამაცურათ ჰაერს აპობდა.

ხროვა სქელ ღრუბლებათ მზეს გადაეფარა და მიწაზე ბნელი წყვდიადი გამეფდა.

ზანგები შიშითა და ძრწოლით პირქვე დაემხვენ. საბრალონი ფიქრობდნენ, რომ მზე ჩაქრა და ქვეყნის აღსასრულის დღე დადგაო.

კალია შეუპოვრათ მისრიალობდა ცის სივრცეში. არემარეს განადგურებას უქადოდა.

ვინ რა იცოდა ბოროტი კალიის განზრახვა!..

III

მაგრამ ყველაფერს დასასრული აქვს. და რომ გუნდი ჩრდილოეთისაკენ მიიძალა, მზემ ხელახლა გადმოაშუქა ცხოველმყოფელი სხივები.

აოხრებული მიწიდან ახალმა, ნორჩმა ბალახმა თავი ამოჰყო.

აფრიკის ჩრდილოეთით, ხმელთა შუა ზღვის ნაპირას, ერთი საუცხოოთ მორთული ქვეყანაა გაშენებული.

მოკრიალებული, ფირუზის ფერი ცა აქ ამწვანებულ კორდებს გუმბათათ ადგას. ხშირი ჟუჟუნა წვიმა სიცოცხლის ნექტარს ასმევს მცენარეულობას და ამიტომ მინდვრებში კა-

ცის ტოლი ბალახი დელავს, ხოლო აფერადებულ გორაკებზე უღვამე გადავრეხილი ვაზი მტევნების სიმძიმით იზნიკება.

ამ სამოთხისებურ მხარეში სუსხიანი და დაღვრემილი ზამთარი არ იცის. მხოლოდ მოკლე ხნით ხეებს ფოთლები გაცვივათ, თითქო ისვენებენო, და ისევ მალე ამწვანდებიან. არც პაპანაქება მზე აწუხებს ამ ქვეყანას, დედამიწას აღმური. არ ასდის, ბალახს მზის სხივები არა სწვავს, რუები და ნაკადულები არ შრება და პირუტყენი წყურვილით არ იხოცებიან. ყოველ ნაბიჯზე შეხედებით მიწიდან ამომსკდარ წყაროებს, რომელნიც უღარდელათ მირაკრაკობენ

ღიად მშეს ამოსვლა-ჩასვლით მქვერტელი აღტაცებაში მოჰყავს.

გარეული, მტაცებელი მხეცები კაი ხანია რაც აქედან გადაშენდა. ტყეებში შვლის ნუკრები და კოხტა ირმები ხტიან და ფრინველები მედიდურათ დანაეარდობენ.

ფუტკრები და ქრელი პებლები სურნელოვან ყვავილებს თავს დასტრიალებენ და ხალისობენ.

ამ ნეტარ ქვეყანაში შავკანიანი ხალხი სცხოვრობს — თავისი ბედით კმაყოფილი და ერთი მეორის მოყვარული.

აქაურ ერთს სოფელში მხიარული ქორწილი იყო გაართული.

ხალხი ურიცხვი შეკრებილიყო იმ სახლის წინ, საიდანაც შეზარხოშებული მაყრების ჰარალაღე მოისმოდა.

ყველა ხარობდა, ყველა დაფლურს უვლიდა. საღამოთი კიდევ უფრო წახალისდენ: სულ მალე ცეკვა უნდა დაწყებულიყო.

დედები მკერდში ჩახუტებულ ყმებს მოარბენებდენ, ახალგაზდები კი ღობეს მარდათ ახტებოდენ და მაყურებელთა წრეში გასაოცარი სისწრაფით ერეოდენ.

მემუსიკეებმა საკრავი იარაღები მომართეს, თუმცა დაკვრას აყოვნებდენ, რადგან ერთი მოხუცი, ყველაზე ხნიერი იმ სოფელში, ახლათ ნაქორწინებ მეფე-დედოფალს სიტყვას ეუბნებოდა.

— დიახ, თქვენ აქ უკეთესათ იქნებით მოწყობილი, ვინემ სხვაგან, სადაც უნდა იყოს, — დაამთავრა მოხუცმა სიტყვა. თუ კეთილი და პატიოსანი იქნებით, მოწყალე ღმერთი თქვე-

ნი მფარველი იქნება მუდამ ეამს. მიწა ყველაფერს უხვად მოგცემთ, ამ ჩვენს კურთხეულ ქვეყანაში არავითარი საფრთხე არ მოგვლით. ბედნიერი იყავით მრავალ ეამიერ!

მოხუცმა მეფე-დედოფალს ხელი ჩამოართვა და ხმამაღლა, ახალგაზრდული აღფრთოვანებით შესძახა: შეგაბეროთ!

— შეგაბეროთ, შეგაბეროთ, შეგაბეროთ! — დასჯყივლა მაყურებლებმა.

მაყრებმა სიმღერა დააგუგუნეს. მემუსიკეთ სამშური ხმით მიეგებენ.

უცებ... სრულიად მოულოდნელათ ვილაცამ სამხრეთისაკენ ხელი გაიშვირა და აკანკალებული ხმით წამოიძახა:

— დახეთ! დახეთ... როგორი შავი ნისლი გვიახლოვდება. საღამოთი, ალბათ, ქექა-ქუხილიც თან მოჰყვება!..

— შვილო, ამ დროს ჩვენში ქვა-ქუხილი არასოდეს არ ყოფილა. — სთქვა მოხუცმა. — აგერ ასი წლის კაცი მოვიყარე და ამ ქარს, დღეს რო დაბერა, წვიმა არ მოჰყოლია.

— მაშ, რას ნიშნავს ეს ნისლი? — კითხულობდენ.

ყველა იმ მხარისაკენ იცქირებოდა, საიდანაც შავი ნისლი მოდიოდა. არც ერთ მათგანს არ შეეძლო აეხსნა, რისი მომსწავებელი იყო ნისლი.

ნისლი ძალიან დიდი იყო და ეტყობოდა ჩვეულებრივზე უფრო სქელი უნდა ყოფილიყო. ის თანდათან ახლოვდებოდა, თვალში შესამჩნევათ იზრდებოდა.

უკვე დაბნელდა ..

— ეს რა ამბავია? გაისმოდა საღხში.

ხალხი მოზავდა. პატარაებმა ყვირილი მორთეს; დედა-კაცები ნაღვლიანათ და მამაკაცები ღინჯათ გამოიყურებოდნენ.

ამათ ეხვეწებოდა სიძე მაყრებს, სვია და ჭამეთო. ამათ ცდილობდენ მემუსიკენი მათ გართობას. თითქო ყველა გაშეშდა. ერთმანეთს ეკვროდნენ და მომავალ ნისლს გაშტერებით შეყურებდნენ. არავინ იცოდა, რითი დამთავრდებოდა ეს საშინელება.

სადღესასწაულო მზიარულება ადარ სუფევდა. ვერვინ გეტყოდა, სახელდობ რას უფრთხოდა. წინაგრძნობა კი ყველას უბედურებას უქადიდა.

ნისლი სულ მატულობდა, იზრდებოდა და ძირს ეშვებოდა.

მზე დაბნელდა ...

დედამიწა ბნელმა წყვლიადმა შთანთქა. ტყეში ფრთოს-
 ნები და ცხოველები ჩაჩუმდნენ. შიშისაგან აფორიაქებული
 ხალხი ერთმანეთს მაგრა ეხუტებოდა...

— სსსუუ! — წარმოსთქვა მოხუცმა. — ყური დაუგდეთ:

ჩვენ კალიებსო ტყეებში
 ვინ დაუხვდება წინაო,
 ზღვაცა ვერასა გვაკლებსო
 მინდორ-ველს მკვდრებით მოვფენთო.

მღეროდა კალიის გაუმადლარი ჯარი.

არავის ესმოდა კალიის ენა. ხალხს მხოლოდ ბზუილი
 და აუარებელი ფრთების თქრიალი მოესმა.

— დედა! ნისლიდან ჭაი, რალაც ჩამოვარდა! — დაიყვირა
 ბატარა ბიჭმა და ჩამოვარდნილ კალიას ხელი სტაცა.

ყველა მიცვივდა, არ იცოდნენ რა ჩამოვარდა. მალე რამ-
 დენიმე კალია მიწაზე დაეხეთქა. თვალის დახამხამებაში კალიის
 უშველებელი გროვა ბზუილით ძირს დაეშვა...

ხალხმა თავში ხელი იტაცა და მკბენარა მწერს დიდი
 ვაივაგლახით იშორებდა. ქალები და ბავშვები უნუგემოთ ქვი-
 თინობდნენ. მამაკაცები გარშემო ხელებს იქნევდნენ და ფეხ-
 ქვეშ ჩაყრილ მწერს ნებითა*) და ჯოხით სრესდნენ.

მწერი უფრო და უფრო ცვივოდა. თითქო დედამიწას
 დაუსრულებელი კოკის-პირული წვიმა მოვლენიაო.

მოუსვენარ ფუსფუსში ხალხი ყვირილით და ხელფეხის
 ქნევით დაიფანტა. არ იცოდნენ რა გზა აერჩიათ. ყველამ სახ-
 ლებს მიაშურა. მაგრამ სადაც-კი თავი შეიფარეს, ყველგან კა-
 ლია დახვდათ.

კალია ჭებში ცვივოდა; მილებსა და ფანჯრებში შეძრო-
 მით სახლებში იპარებოდა. ნემსს ვერ ჩამოაგდებდით, რომ მი-
 სი ყურწი კალიას არ დასვებოდა. თავისუფალი ადგილი არ-
 სად იყო.

კალიის დაუცხრომელი წვიმა ორ საათს ვაგძელდა.

ბოლოს ცამ კვლავ მოიწმინდა და მზეც გამობრწყინდა.

აღმოჩნდა, რომ კალია ხის ტოტებსაც ჩამოკორწიალებო-

*1) ნები—ფეხის ან ხელის გული. აქ ფეხის გული ნიშნავს.

და, რის გამო ხეები მწერის სიმძიმით იზნიქებოდა და ტყდებოდა. დიდი უმრავლესობა ისევ ცოცავდა და ახტებოდა ბალახს, ქათმებს, ძაღლებს, კამბეჩებს...

ყაველგვარი ბალახის ყლორჯს დაუზოგველათ ანადგურებდნენ.

ხალხი გაუგებრობამ შეიპყრო. მცხოვრები მალლობებზე ავიდნენ და იქიდან თავის ყანებს ათვალიერებდნენ. სიმწერის ოფლით დათესილი ყანები კალიით გავსილიყო.

ხალხმა ცას ახედა და ახალი ნისლი შენიშნა, რომელიც პირველს ჰგავდა.

და სანამ ისინი, შიშისაგან დამუნჯებულნი, დაუნდობელ ნისლს შესცქეროდნენ, ნისლი სულ იზრდებოდა და ახლოვდებოდა.

ერთს წუთს კალიის ახალი ჯარები ხალხს თავს დაესხა...

ხალხი სასოწარკვეთილებას მიეცა.

ბრაზმორეული ვაჟაკები გამოცვივდნენ სახლებიდან, დაღწეწეს ხის ტოტები და მწერის ხოცვა-ჟლეტვას შეუდევნებოდნენ, სანამ ძალა შესწევდათ.

ამგვარი ცემა-ტყებით მილიონი კალია განადგურდა. მაგრამ აუარებელი რიცხვი ჯერ კიდევ ცოცავდნენ, ხტოდნენ, ფრენდნენ, ყველაფერს სანსლაედნენ.

იმ ჰალას, სადაც კალია დასახლდა, ცეცხლი წაუკიდეს.

იტკრციალა ცეცხლმა, აბურთავდა კვამლი და მწვანე ბალახი, შეყვითლებული ჰურის თავთავი - ალში გაეხვია.

ამანაც არ უშველა!

კალიის ბროვა იქ დაბინავდა, სადაც ცეცხლი არ მძვინვარებდა. გზაზე-კი ყველაფერი გაატიალეს.

კალიის ლხინი რვა დღეს გაგძელდა. როცა მინდორ-ველი უწყლო-უბალახო უდაბნოს დაამზგავსეს და გული იყარეს, აიშალენ და საშიში, თავზარდამცემი ნისლი სხვა მხარეს ეწვია.

ხალხი კანკალით ადევნებდა თვალს კალიის გაფრენას.

მეფე-დედოფალი წყალწადებულ ოჯახს შეუშრობელი ცრემლით დაქვითინებდნენ.

მემუსიკეებმა თავის ქნევით და წუხილით ჰიანურები კედელზე ჩამოკიდეს.

აყვავილებული და ღვთისაგან ნაკურთხი მხარე სულს
ლაფავდა.

მოხუცი ჯავრს გადაყვა.

IV

კულმაგრატელა მერცხალმა ბარტყები უკვე გამოჩეკა. დედის ზრუნვა არ დაკლებია პაწია მერცხლებს. მალე ბუმბუღ ფრთებით შეიმოსენ და ჰაერშიაც შეინავარდეს.

მერცხალმა უკანასკნელი ქიაც შეყლაპა და საზრდო შე-
მოგლია.

აქ ზაფხულს სული ეპარებოდა და შემოდგომის გრილმა სიომ დაჰბერა.

კულმაგრატელას ახლა აფრიკისაკენ ეჭირა თვალი, სადაც ბებლები და ქია-ლუები ბლომით ეგულებოდა.

მგზავრობაში მერცხალი კარგათ გამოიცადა. გზები საუ-
ცხოოთ შეისწავლა და არასოდეს არ აებნევოდა. თითქმის ისიც-კი იცოდა, სად უნდა შეესვენებია ორიოდე დღით თავი-
სი მოღალეული ფრთები.

მოკიკიკეს ხმელთაშუა ზღვაზე უნდა გადაევიდა. ამ ზღვაზე ერთი კუნძული მდებარეობს, რომლის სილამაზე სულ-
სა და გულს ხიბლავს.

ყოველთვის, როცა მერცხალი ჩრდილოეთიდან აფრიკაში დაბრუნდებოდა, ამ კუნძულზე შეუხვევდა დასასვენებლათ. თუმცა კუნძული ძალიან პატარაა, მაგრამ მერცხლისთანა პა-
წა ფრთოსნებს ჩინებულათ უმასპინძლდებოდა.

პაწაწკინტელა მწვანე ქივქავი აი აქ ცხოვრობდა. ჩვენი მერცხალი კაი ხანია რაც ქივქავს დაუმეგობრდა.

ახლაც ამ კუნძულს ეწვია კულმაგრატელა მერცხალი და იმ ხეზე ისკუპა, რომელზედაც ქივქავს ბუდე ჰქონდა მიშენე-
ბული.

მაგრამ ჰოი, საკვირველებავ! მოტიკტიკე მგზავრს ენა დაება, როცა გარემოს თვალი მიმოავლო.

განცვიფრებული სტუმარი ხმაგაკმედილი დასცქეროდა კუნძულს.

ტყეში ფრთოსანთა სტვენა შემწყდარიყო, რომელიც მთელი დღის განმავლობაში მსმენელს განუწყვეტლივ ატკ-
ბობდა.

ველ-მინდორზე ცხოველების ჭკანებაც-კი არ იყო.

ნეტავ ხალხი სადღა გაქრა!

ცალიერი სახლები, კარ-ფანჯრებ განიერთ დაფელილი, სველას გაგრძნობინებდა. ნახნავ-ნათესის კვალიც კი არ სჩანდა. ბალახი ერთიანათ განადგურებულიყო. ლერწმის გამხმარი ტოტები ჰაერში სასაცილოთ გაშვერილიყო.

შერცხალმა კიდევ გაიფიქრა, ალბათ გზა დამებნა და ჩემს სანეტარო კუნძულზე ჯერ არ მივსულვარო.

ის-ის იყო ფრთებიც გაშალა აოხრებულა კუნძულის მისატოვებლათ, რომ უცებ მისი კეთილი მეგობარი ჭივჭავი მოფრინდა და იმას ახლო მოუსკუპდა.

ჭივჭავი ჩამომხმარიყო, ფრთები აჩეჩოდა, რომ შეგებდა შეგეცოდებოდა.

— სთქვი, თუ ღმერთი გწამს, — შესძახა გაოცებულმა მერცხალმა — რას ნიშნავს ყველა ეს?

— ვიცოდი, პირველათ ამას იკითხავდი. — უპასუხა ნალვლიანი ხმით ჭივჭავმა — ამ კუნძულზე მხოლოდ მე დავრჩი ცოცხალი და მეც მალე ბოლო მომეღება. არ მგონია, შენთან ერთად სამხრეთისაკენ გაფრენა მოვახერხო... ამ სიტყვებზე ჭივჭავმა ცრემლები გადმოაფრქვია.

— მერე და რა მოხდა ასეთი!

— კალია შემოგვესია! — მიუგო ჭივჭავმა — კალია შემოგვესია და მთელი ეს კუნძული ააოხრა.

— კარგათ არ მესმის. გაუგებრობამ შემიპყრო. — სთქვა მერცხალმა და საგონებელს მიეცა.

— ერთხელ, შორეულ აფრიკაში დედა-კალიას შევეყარე და მასთან დიდხანს ვმუსაიფობდი. — დაიწყო მერცხალმა. — ის ჭიანურზე საამურათ უკრავდა. ბალახს ბევრს სჭამდა. ხალხს-კი არ ერჩოდა... ჰო, ჰო. მოიცა... მომაგონდა... ახლა კი მიგხვდი. კალიის შვილები თქვენსკენ უნდა წამოსულიყვენ. დედა-კალია მარწმუნებდა, თითქო მისი შვილები დედამიწას მილიონობით დაესეოდენ. მე არ მჯეროდა.

— ახლა ხომ გჯერა. შემოგვესიენ კიდევ. უთვალავი თავს დაგვესხენ როგორც შავი ნისლი და ყველაფერი გაავერანეს, გაატიალეს.

— მესმის რო მართო ბალახი შეეჭამათ და მცენარეუ-

ლობა მოესპოთ.—სთქვა კუდმაგრატელამ მზრების აწვევით, მაგრამ სადღა არიან ძროხები, ცხენები, კამეჩები! სადღა ხალხი! ამით ხო ვერ შეჰყლაპავდენ!

— პირდაპირ კი არ შეუყლაპავთ, მაგრამ... ეჰ, სჯობს ყოველივე დალაგებით ვიამბო.

და ჭიკჭიკი შეუდგა გულშემშარავი ამბის თხრობას.

მერცხალს შიშის ჟრუანტელმა დაუარა. კარგათ გაახსენდა, როგორ გამოკითხა მას დედა-კალიამ ამ ქვეყნების შესახებ, როგორ უამბო ამანაც იქ ბალახი ბლომათააო და როგორ უანდერძა დედამ შვილებს აქეთ მხარეს გამომგზავრება...

შეწუხდა მერცხალი.

მისმა რჩევამ კუნძული იმსხვერპლა.

— ღვთის გულისათვის მითხარი,—შესძახა აღელვებულმა მერცხალმა,—საით გასწია კალიამ?!

— ჯანდაბას! — მიუგო ჭიკჭიკმა — დიდი უმრავლესობა დაიხოცა. ცოცხლათ თითქმის არც ერთი არ დარჩენილა.

— განაგრძე, — სთხოვა მერცხალმა.

და ჭიკჭიკმა განაგრძო, როგორ შეესია კალიის შავი ნისლი სიდიდით კუნძულს აღემატებოდა. უთვალავი მილიონი კალიისა ზღვაში ჩაიხრჩო, მაგრამ ურიცხვმა ჯარებმა ერთ წუთას აუგეს წესი საბრალო კუნძულს. ყველაფერი უკანასკნელ ყლორტამდი მოსპეს, შესანსლეს.

— მერე? — იკითხა მერცხალმა.

— იმავე დღეს, საღამოთი, საშინელი ქარიშხალი ამოვარდა — განაგრძო ჭიკჭიკმა. — ამგვარი ქარიშხალის მომსწრე არა ვარ. სახლის სახურავებს გლეჯდა, ტყეში ხეებს ლეწავდა და ზღვაზე ვეებერთელა ტალღებს აგორებდა, რომლებიც მთის კენწეროებს ეხეთქებოდენ. აი, ამ ქარიშხალმა იმსხვერპლა კალიის მრავალრიცხოვანი ჯარი და მათი მძორით ზღვა მოფინა. ყოველი ტალღა კალიის ლეშის ახალ ახალ გროვას მოაცურებდა და ზღვის კიდეზე ყრიდა. დამთავრდა იმით, რომ კალიის გვამის ყორეთი ეს კუნძული გარშემოირტყა. რომელი მხრიდან არ უნდა ექროლა ქარს, მაინც აზვირთებული ზღვიდან კალიის მძორი მოჰქონდა და ამ ჩვენს კუნძულზე რიყავდა. შემდეგ... გავრცელდა შავი ქირი...

— ოჰ—ამოიოხრა მერცხალმა.—განაგრძე, განაგრძე, გთაყვა! ეს რა მესმის!

— მგონი ყველაფერი გითხარი.—სთქვა ქივქავმა.—ქარიშხალს მოჰყვა სრული სიწყნარე. ასიცხდა, ისეთი პაპანაქება სიცხე დადგა, რომლის მგზავსი არავის უნახავს. ცისმარე დღე მზე აცხუნებდა. ფოთლებისაგან გაფცქვნილი ხის ტოტები საწყლათ გამოიყურებოდა. წყალი დაშრა. ხალხი ყრუთ კვნესოდა.

— მერე?

— მერე და მერე! შხამიანი ორთქლისა და დამპლის ღრუბელში ჩვენი კუნძულიც გაეხვია. დასნეულდა ხალხი. დახოცილი ბუზები ძირს ცვივოდენ. ფრინველები საცოდავი წრიპინით სულთმობრძავი ვარდებოდენ. ცხენები და ძროხები უხმოთ სულს ლაფავდენ. ხალხი ტანჯვა-წვალებაში წუთი-სოფელს ეთხოვებოდა. გადამდებმა სენმა ყოველი ხორციელი არსება მოსპო და მხოლოდ მე დამტოვა. მაგრამ მე ვგრძნობ, საღამომდი ვერ გავაწევ...

— ოხ, რა საზარელი ამბავია!—ოხრავდა მერცხალი.—ერთად ერთი სანუგეშო ის-ღაა, რომ კალიაც დაღუპულა. ეს ბოროტება იქიდან წარმოიშვა, რომ კალია ძალიან გრძლათ აღებს პირს და რასაც სქამს—უკანვე აფურთხებს. ისე რო სქამდენ, როგორც წესი და რიგია, საზრდო ჩვენც გვეყოფოდა და იმათაც. მერე კალია რა კარგათ უკრავდა ქიანურზე! საკვირველია რომ ის ასეთი ბოროტი ყოფილა.

ცოტა ხნით თავჩაქინდრული ჰფიქრობდა კულმაკრატელა მერცხალი. შემდეგ ფრთა ფრთას შემოჰპრა და ქივქავს მიმართა:

— ეჰ! ჩემო კარგო, რას იზამ! მე უნდა გაფერინდე. გსურს ჩემთან მგზავრობა?

კითხვას პასუხი არ მოჰყვა. ქივქავი ტოტიდან ჩამოვარდა და სული განუტევა.

მერცხალმა მეგობრის გატყუებულ გვამს რომელი ცრემლი დააპკურა.

ეს ცრემლი სინანულიც. ცრემლიცაა.

დაობლებული მერცხალი ცალათ გაფრინდა.

(თარგმანი)

დავით ღონღუა.